БҮХЫ ОРОНУУДАЙ ПРОЛЕТАРИНАР, НЭГЭДЭГТЫ!

45-дахи жэлээ гарана.

БУРЯАД ҮНЭН

№ 109 (11707)
1968 оной
майн 11,
суббото

сэн 2 мүнгэн

КПСС-эй Буряадай обкомой, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй, Министрнүүдэй Соведэй орган

...ВАДА УУЛЗАЛГА БОЛОБО

...ии Коммунис партиин, Венгриин Социалис хүдэлмэришэнэй ...ианиин Социалис нэгэдэмэл партиин, Польшын Хүдэлмэришэ... партиин, Советскэ Союзай Коммунис партиин хүтэлбэрил... ...улагшадай уулзалга майн 8-да Москвада болоо.

...залгада:

...й ЦК-гай Нэгэдэхи секретарь, НРБ-гэй Министрнүүдэй Сове... нүхэр **Тодор ЖИВКОВ;**

...й ЦК-гай Нэгэдэхи секретарь нүхэр **Янош КАДАР;**

...й ЦК-гай Нэгэдэхи секретарь, ГДР-эй Гүрэнэй Соведэй Түрүү... **Вальтер УЛЬБРИХТ;**

...и ЦК-гай Нэгэдэхи секретарь нүхэр **Владислав ГОМУЛКА;**

...й ЦК-гай Генеральна секретарь нүхэр **Л. И. БРЕЖНЕВ**, КПСС-... Политбюрогой гэшүүн, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй ...нүхэр **Н. В. ПОДГОРНЫЙ**, КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэ-... ...эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ нүхэр **А. Н. КОСЫ-**... ...й ЦК-гай секретарь нүхэр **К. Ф. КАТУШЕВ** гэгшэд хабаадаа.

...тын үедэ уласхоорондын байдалай, дэлхэйн коммунис ба хү... ...й хүдэлөөнэй тон шухала асуудалнуудаар hанал бодолоо зүб... ...й байна. Уулзалгада хабаадагшад өөhэдынгөө оронуудтахи бай... ...арилсан мэдээсээд, марксизм-ленинизмын, пролетарска интер... ...ын гол ёhонуудай үндэhөөр хани барисаата, бүрин түгэс ха... ...ды талаарнь саашадаа хүгжөөхэ гэжэ эрид шиидэнхэй байhа-... ...ян мэдүүлбэ.

...залга хани барисаанай, үнэн сэдьхэлэй оршон байдалда ун-...

...партинуудай хүтэлбэрилэгшэд Москваhаа мордобо

...и Хүдэлмэришэнэй нэгэдхэмэл партиин ЦК-гай Нэгэдэхи сек-... Владислав Гомулка; Болгариин Коммунис партиин ЦК-гай ...ретарь, НРБ-гэй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ нүхэр ... гэгшэд майн 9-дэ Эхэ ороноо бусахаяа Москваhаа мордоhон

...й ЦК-гай Генеральна секретарь нүхэр Л. И. Брежнев, КПСС-эй ...бюрогой гэшүүн, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Ту-... ...эр Н. В. Подгорный, КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн, ...истрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ нүхэр А. Н. Косыгин гэг-... коммунис, хүдэлмэришэнэй партинуудай хүтэлбэрилэгшэдые ...родром дээрэhээ үдэшэбэ.

ТАРИЛГАДА—ҮРГЭН ДЭЛИСЭ

Ороохо таряанай, бусад ургамалнуудай баян ургаса абаха гэhэн социалис уялгаа нэрэтэй түрэтэйгөөр бэелүүлхын тула Буряад ороной хүдөө ажахын хүдэлмэрилэгшэд хабарайнгаа тарилга хаhа сагтань, эрхим шанартайгаар үнгэргэхые оролдоно. Сагай уларилай хэды бэрхэшээлтэй байбашье, Сэлэнгын, Зэдын, Улаан-Үдын аймагуудай колхоз, совхозууд эртын тарилгаяа эмхитэйгээр захалаад, эршэмтэйгээр ябуулжа байна.

Улаан-Үдын аймагай Тарбагатай талын «Дружба», Калининай нэрэмжэтэ, «Маяк», «Советская Россия» колхозууд газарай хүрьhэнэй шииг нойтые алдахагүйн тула шэниисэеэ түргэнөөр тарижа, үглөө мүнөө дүүргэхэ дүтэлөө. Эдэ ажахынууд шэниисэ тариха нилээд ехэ газараа аммиагай уhаар утэгжүүлhэн байна.

— Газар шиигтэй, үрэhэн шэлэмэл, хүбүүд зоригтой. Тарилгашье саг соогоо хэгдээ, ургаса гарахал байха,—гэжэ эндэхи «Дружба» колхозой үнинэй бригадир Александр Андреевич Дроздов баяртайгаар мэдүүлнэ.

Нээрээшье, энэ бригадада үдэрэй даабари дүүргэдэггүй нэгэшье механизатор байхагүй. Иимэ эмхитэй hайнаар хүдэлhэнэй ашаар тус бригада колхоз дотороо түрүүлэн шэниисэеэ тарижа дүүргээ.

Хабарай эртын тарилга Мухар-Шэбэрэй аймагай «Знамя Ленина» колхоздо габшагай хурданаар ябуулагдана. Колхозой механизаторнуудай мүрысөөндэ 5-дахи бригадынхид түрүүлhээр. Эдэнэр шэниисэеэ бүхыдэнь хэрээhэлүүлэн тарижа дүүргэхэеэ байна. Балдан Батомункуевай, Николай Белогубовай агрегадууд үдэрэй 60—70 гектар шэниисэ тарижа, нормоёо 150—170 процент дүүргэнэ. Механизатор, сеялкэшэн бүхэн haадгүйгөөр, hайнаар хүдэлхые хүсэнэ. Колхозой хүтэлбэрилэгшэд механизаторнуудта таатай зохид хамтын байра, столово түхеэрэнхэй.

Зэдын аймагай Ленинэй орденто Борьёогой совхоз, Сэлэнгын аймагай Карл Марксын нэрэмжэтэ колхоз, мүн бусад ажахынууд тарилгаяа амжалтатайгаар ябуулжа байнад. Тэндэхи агрономууд, арадай хинагшад хабарай тарилгын шанарые наринаар шалгажа, голодоhо гаргаха ябадалтай эрид тэмсэнэ.

Тиигэбэшье байгша ондо—апрелиин hүүлээр, майн эхеэр хүйтэрhэн дээрэhээнь шэниисын тарилга олонхи аймагуудта гэдэргэ татагдаа. Баргажанай, Яруунын, Хэжэнгын, Хоринн, Захааминай аймагуудай ажахынууд майн 5—6 болотор шэниисэеэ тарижа захалаагүй байшоо.

Шалгалта хээд үзэхэдэ, олохон газарта тарилгын агротехникэ баримталаагүй, хүсэд тааруулагдаагүй сеялкээр тарилга хэhэн, гүйхэнөөр, далантайгаар газараа хахалhан баримтанууд дайралдана. Улаан-Үдын аймагай «Восход» колхозой Түгэнын бригадын механизаторнууд тарилга хэхэ газараа предплужниггүй плугаар, гүйхэнөөр хахалжа байба. Сеялкэнүүдээ плугай хахалhан руу ябуулжа тарина. Мухар-Шэбэрэй аймагай «Путь Ленина» колхозой, Сутайн совхозой бригадануудаар ябахада, сеялкэшэдынь тракторай кабина соо hуушанхай, сеялкэнүүдээ эзэгүй шэрэжэ ябаба. Иимэ хайша хэрэг ябадалые тэсэхын аргагүй.

Хабар орой болотор хүйтэрөөд, намар эртэ хюруу унадаг республикымнай байгаалиин өөрсэ байдалда ороохо таряа, бусад ургамалнуудые агротехническэ эрхим болзорто, үсөөхэн үдэр hайн шанартайгаар тариха гээшэ шиидхэхы удха шанартай. Илангаяа энэ жэлдэ эртын тарилгын хожомдожо захалhан хада тэрэнээ хаhа сагтань дүүргэхын тула сеялкын агрегат бүхэниие бүтээсэ ехэтэйгээр хүдэлгэхэ, таряалан дээрэхи бүхы хүдэлмэри hайнаар эмхидхэхэ эрилтэ табигдана.

Тиимэhээ эдэ үдэрнүүдтэ колхоз, совхозуудай хүтэлбэрилэгшэд, агрономууд тракторно-таряан ажалай бригада бүхэнэй хүдэлмэриие үдэр бүриингөө хиналта доро абажа, эртынгээ тарилга эгээн богони болзорто дүүргэхэ хэмжээнүүдые бэелүүлхэ ёhотой. Тарилгын агрегат бүхэндэ халаан, үдэр бүриин даабари хүргэжэ, тэрэнээ заабол дүүргэхэ арга олгохо шухала.

Түрүү ажахынуудай түрүүшүүлэй дүй дуршэл, жэшээ дээрэhээ харахада, тарилгын агрегадуудые бүтээсэ ехэтэйгээр хүдэлгэхын тула тэндэ шадабаритай бэрхэ механизаторнуудые, сеялкэшэдые табидаг байна. Тиигээд тарилга хэжэ ябаhан трактор, машинануудта техническэ туhаламжа саг соонь үзүүлхээр автомастерскойнууд, механигууд томилогдодог. Үрэhэ хүрэнгэ сеялкэнүүдтэ хэхэдээ саг гээхэгүйн тула тэрэниие оньhожоруулха, үрэhэ зөөдэг автомашинануудта тусхай түхеэрэлгэ тодхохо, мүн өөрөө ябадаг комбайнуудые хэрэглэхэдэ зохид.

Гэхэтэй хамта тарилгын агрегадуудые хоёр халаанда хүдэлгэхэ, сеялкэшэдые халуун эдеэ хоолоор хангаха, hалхитай үдэр зүүхэ бүтүү шэл үгэхэ тухай мартажа болохогүй. hүүлэй жэлнүүдтэ механизаторнууд, сеялкэшэдтэ халуун эдеэ поли дээрэнь абаашажа үгэдэг заншал олон газарта сахигдахаяа болишоо. Энээн дээрэhээ боложо тарилгашад нилээд ехэ сагаа миин алдана. Тиимэhээ колхоз, совхоз бүхэндэ тарилга хэжэ ябаhан агрегадуудай хүдэлмэрилэгшэдтэ халуун эдеэ үдэр, hүнигүй поли дээрэнь абаашажа үгэхэ шухала.

Тарилгаяа хурданаар ябуулхын тула механизаторнуудай, сеялкэшэдэй дунда социалис мүрысөө үргэнөөр дэлгэрүүлхэ, халаан, үдэр бүриин дүн дары согсолжо, түрүүшүүлые урмашуулха, haад ушаруулдаг шалтагаануудые элишэлжэ, тэдэниие усадхаха хэмжээ абаха гээшэ колхоз, совхозуудай партийна эхин организацинуудай, тэндэхи хүтэлбэрилэгшэдэй уялга мүн.

Тиихэтэй хамта хабарай тарилгын бүхы хүдэлмэриие hайн шанартайгаар хэхэ хэрэгтэ гол анхарал табигдаха ушартай. Колхоз, совхозуудай агрономууд, арадай хинагшад саг үргэлжэ поли дээгүүрээ ябажа, нэгэшье гектар газар муугаар хахалуулхагүй, тарилгын нормо наринаар баримталуулха үүргэтэй.

Нүхэд механизаторнууд! Түсэбтэ табан жэлэй гурбадахи хабарай тарилгые эрхим болзорто, hайн шанартайгаар дүүргэжэ, үндэр баян ургаса абаха гэhэн социалис уялгаяа бэелүүлхын тула бүхы мэргэжэл шадабаряа, хүсэлэл оролдолгоёо гаргыт.

...ЭЙ АМАРАЛТАДА—ОНСО АНХАРАЛ

...Президиум, ВЛКСМ-...оро, СССР-эй Гэгээрэ-...ствын коллеги пио-...ургуулиинхидай зу-... эмхидхэлгые улам ...тухай тогтоол гаргаа. ... доторхи багашуул ...р наhатай үхибүүдэй ...ата тушаа анхарал ...ргалга гүрэн түрын ... болоно. Тиимэл ...онернүүдэй лагериин, ...наториин, ой модотой ...ургуулиин тоо улам ...шалгын ба спортын ... стадионуудай, парк-...р технигүүд болон на-...дай станциин тоо ба-...южо байнхай. Жэшээ-... үнгэрэгшэ зун манай ...6,3 миллион үлүүтэй ...ай амарhан герод ...фсоюзна 8500 пионер-...эн байгаа гэжэ тус ... тэмдэглэгдэнэ.

... хэхэ юумэн үшөөл ...Пионернүүдэй ба hур-...й зунай амаралта улам ... тула профсоюзай, ...органуудай, арадай ...ргаануудай бэелүүл-...уд энэ тогтоол дотор ...оо. Тусхайлан хэлэ-... газартань — пионер-...рьнуудые гурбан халаан соо хүдэлгэхэ ябадал хангаха хэрэгтэй.

Арга боломжонуудаа хараада абалсан, hургуулиинхидай амаралта ба эмшэлэлгэ эмхидхэхын тула шухала материальна баазануудые хүгжөөхэ, бэхижүүлхэ холын хараата түсэбүүдые хараалха шухала. Пионернүүдэй лагерьнуудые барихын тула ажахын эмхинүүдэй, совхозууд болон колхозуудай мүнгэ зөөри бүри эдэбхитэйгээр элсүүлэн ашаглаха, предприятинуудай мүнгэ зөөри хамтадхан хэрэглэдэг болохо.

Комсомолой ба профсоюзай эмхинүүд, арадай гэгээрэлэй зургаанууд зундаа hургуулиинхидай дунда ябуулагдадаг хүмүүжүүлгын, элүүржүүлгын хүдэлмэриин удха, түхэл янза, онол аргануудые улам hайжаруулха хэмжээнүүдые абаха уялгатай.

Дундуур наhатай үхибүүдэй, дээгүүр классуудай hурагшадай лагерьнуудай хүдэлмэриие үхибүүдэй өөhэдынь үүсхэл, эдэбхи гаргуулhанай үндэhөөр, тэдэнэй дура хүсэл, наhые хараада абалсан эмхидхэхэ, олониитэдэ ашатай туhатай ажал хүүлэхэ, ниитын хэрэгтэ хабаадахаар эмхидхэхэ шухала.

(ТАСС).

...ЭШ даа, БАБАСАН

... хонишон Бабасан ... Цыбикдашиев үбэ-...ха байхадаа: «нэгэ-...й hубайрхагүй даа» ...г hэн. Тэрэ найман ...за хонин ажал дээрэ ...й дуршэлтэй болоо. ...аа мэдээд хүдэлжэ ... найдамтайгаар хэ-...

...бидэнэй ябахада Ба-...нович Бимба hамган-...о эдэлүүлжэ байба. ...нович, хэр ажалла-... — гээд суггаа ябаhан ...андахада:

... даа, — гэhэн харюу ...

...тарын хонишод мү-...446 эхэ хонинhоо 446 ...жа, мүрысөөндэ шал-...шэ хонишон Баба-...ич үгэдөө хүрөө хү...юм. «Коммунизм» колхозой хонишодой олохон бригадануудай дунда ажалай дүн согсолходо, нүхэр Цыбикдашиевай отарынхид эгээл олон хурьга абаhан байба.

— Республикынгаа газетэнүүдэй шанда хүртэхөөр мүрысөөндэ хабаадалсаа гээшэ гүт, — гээд Бабасан Ринчиновичhээ hурахада: «оролсохо гэжэ шиидэнхэйбди» — гэнэ. Цыбикдашиевтан нооhо ехээр хайшалха байха. Зунай бэлшээриин хаhада хонидоо hайса таргалуулжа, ерэхэ жэлэй түл абалгада бэлдэхэнь лабтай. Тэрэ эхэ хонидоо жэл бүри искусственна аргаар үрэжүүлжэ байгша. Энэ хүдэлмэри hайнаар эмхидхэжэ, нэгэшье хони hубайруулнагүй.

В. АЧИТУЕВ.

Улаан-Үдын аймаг.

ФОТОРЕПОРТАЖ

ГУРБА ДАХИН УhАЛХААР...

МАРТ 15 — **САБШАЛАН, БЭЛШЭЭРИ hАЙЖАРУУЛХА ХОЁР hАРА** — МАЙ 15

Эдэ үдэрнүүдтэ «Дружба» колхозой гурбадахи отделениин луговод Иннокентий Лизуновой сабшалан дээрэ хүлгөөтэй. Эндэ үглөөнhөө үдэшэ болотор трактор, машинын абяан замханагүй.

Нүхэр Лизуновой звенодо 211 гектар сабшалан даалгагданхай. Энэ сабшалан дээрэ дүрбэн хүн хүдэлнэ. Тэдэнэй тоодо М. Р. Багидаев, М. А. Багидаев, М. Л. Багидаев гэгшэд ороно.

Хэдэн жэлдэ малай бэлшээри байhан энэ сабшалангhаа нёдондо гектарай 10 центнер ургаса абтаhан юм. Луговод нүхэр Лизуновой звеногойхид энэ сабшалангай ургаса нилээд нэмээхэ гэжэ шиидэнхэй. Тэдэнэр республика дотор соносхогдоhон сабшалан hайжаруулха хоёр hара соо яhалхан хүдэлмэри хэhэн байна. Эндэхи лугово-дууд 30 гектар сабшалан дээрэ үтэг хээ. Гадна 70 гектар газар уhалагдаа.

Звеногой гэшүүд саhанай хайлаха үеэр hайрамай уhаар яhалхан ехэ газар уhалhан байна. Тэдэнэр энэ ажалаа дүүргэмсээрээ сабшалангаа модо шулуунhаа сэбэрлэжэ эхилhэн юм. Энэнэй hүүлээр звеногойхид ханааб, hубагуудаа сэбэрлэжэ, хаалтануудыень заhабарилаа.

Мүнөө эндэхи луговодууд сабшаландаа минеральна үтэгжүүлгэ оруулжа байнхай. Тэдэнэр 70 гектар сабшаланда гектарай 3—3 центнер минеральна үтэгжүүлгэ оруулха юм. Энэ ажал мүнөө эршэтэй hайнаар ябуулагдана.

Луговодуудай саашадаа хэхэ ажалынь ехэ. Тэдэнэр сабшалангаа гурба дахин уhалхаар, бүхы сабшалангаа тойруулан хорёолхоор, хэдэн арбаад гектар газар борнойлхоор хараалanхай.

Луговод Иннокентий Андреевич Лизуновой хүтэлбэрилдэг звено эдэ бүхы хараа түсэбүүдээ амжалтатай бэелүүлжэ, бүшэмэг ногоо ургуулхал байха.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: 1. Луговод Лизуновой туhалагша М. А. Багидаев **(баруун гарhаа)** колхозой механизатор И. М. Синицын хоёр сабшалан дээрэ. 2. Сабшалачгай хүрьhэндэ минеральна үтэгжүүлгэ оруулдаг сеялкэ шэрэдэг тракторые жолоодогшо Г. К. Багидаев.

Г. РИНЧИНО

Э. ЛАПИНАЙ фото.

Бэшүүр.

МҮРЫСӨӨНДЭ ШАЛГАРНА

ИВАЛГА. «Улаан Оронго» колхозой механизаторнууд ажалаа бүтээсэтэйгээр эмхидхэжэ, 2600 гектар шэниисынгээ 1700 гаранииень тарижа дүүргэбэ. Энэ колхоз майн 14-тэ эртын тарилга дүүргэхээр хараална.

Хабарай хүдэлмэриин үедэ олон механизаторнууд мүрысөөндэ шалгарна. Артелиин түрүү тракторнстнууд Д. Батуев, В. Сандуев, В. Таланов гэгшэд халаан соогоо 7 гектар газар хахалхын орондо, 8—9 гектарта хүргэнэ. Мүнөө мянга гаран гектар газар хахалагданхай. Сеялкэнүүдэй агрегадуудта мүнөө хабар малшад олоороо хүдэлжэ, хабарай тарилгые богони болзорто үнгэргэлсэхээ хүсэнэ.

Т. ЧАГДУРОВ.

...ЛЬСКЭ, ПОСЕЛКОВО СОВЕДҮҮДЭЙ ЭРХЭ ТҮЛӨӨЛЭЛГЭ УЛАМ ҮРГЭДХЭГДӨӨ

СССР-эй Верховно Соведэй Президиум „Ажалшадай депутадуудай сельскэ, поселково Соведүүдэй гол эрхэ ба уялганууд тухай" Указ hаяшаг баталан абаа. СССР-эй Верховно Соведэй Президиумдэ Соведүүдэй хүдэлмэриин асуудалнуудые эрхилдэг таhагые даагша П. Ф. Пигалев шэнэ Указай зарим дүримүүдые ТАСС-ай корреспондент Д. Смирновой гүйлтаар тайлбарилба.

...III съездын шиидхэбэ-...үүдэй хүдэлмэри hай-...й КПСС-эй ЦК-гай тог-...шадай депутадуудай ...ово Соведүүдэй гол ...ууд тухай» СССР-эй ...й Президиумэй 1968 ... 8-най Указ дотор бэе-...йна,—гэжэ П. Ф. Пи-...—Өөрынгөө мэдэлэй га-...эй засагай бүрин эр-... болоhон сельскэ, по-...ууд бүхы гүрэнэй ашаг ...й ба поселогой ажал-...үые үндэhэ болгон, ...эй бүхы асуудалнуу-... Ажахын, социальна, ...ялалта хүтэлбэрилгын ... поселково Соведүүдэй ...эдхэгдөө. Гэхэтэй хам-...юзна, автономито рес-...и сельскэ ба посе ико-...үдай хуулинуудые то-...эхэ заабари болоно.

...зар дээрэнь байhан, ...й эмхинүүд, албан ... сельскэ, поселково Со-... харилсаан дээрэ дур-...азаар тодорхойлог-... нютагуудтахи заса-...ай хүдэлмэриин гол ...эгэн болоно. Колхо-...ай, нютагай промышн-...бүүдалай хэрэглэмжэ ...риятинуудай, хүдэл-... гэр байрын, комму-..., соёлой, гэгээрэлэй, ...гын эмхи зургаануу-...лэмжэ хангалаг, дээ-... бусад эмхинүүдэй хүдэлмэриие хинаха, тэдэнэй зүгhөө хуули сахилгые хинан байсааха, хүтэлбэрилэгшэдэйнь элидхэлнүүдые сонсохо, социальна, соёлой ба ажаhуулай хэрэглэмжэ хангалгын талаар тэдэ предприятинуудай, албан зургаануудай ба эмхинүүдэй ажал ябуулгые залан эмхидхэхэ эрхэ сельскэ, поселково Соведүүдтэ олгогдоо.

Өөhэдтэнь олгогдоhон эрхын хэм оршом соо сельскэ, поселково Соведэй гаргаhан шиидхэбэринүүд ба захиралтанууд Соведэй газар дээрэ байдаг бүхы колхоз, совхозуудаар, предприятинууд, албан зургаануудаар, бусад эмхинүүдээр, тэрэшэлэн тушаалтад болон гражданинуудаар заабол дүүргэгдэхэ ёhотой гэжэ Указ дотор онсолон заагдана.

Түсэблэлгын хэрэгтэ сельскэ, поселково Соведүүдэй дүүргэдэг үүргые дээшэлүүлхын тула иигэжэ тогтоогдоо гэбэл: эдэ Соведүүд мэдэл доронь байдаг ажахын түсэбүүдые баталхын хажуугаар, колхозууд, совхозуудай, нютагай промышленностиин предприятинуудай холын хараата, жэлэй түсэбүүдые зүбшэн хэлсэлгэдэ хабаадаха, колхозууд ба совхозуудай, предприятинуудай, албан зургаануудай, гэр байрын, социальна, соёлой байгуулалтын, нютагай түүхэй эд ба хүдэлмэришэдэй нөөсэ хүсэ хэрэглэлгын талаар дээдэ зургаануудта мэдэлтэй бусад эмхинүүдэй үйлэдбэриин-финансын түсэбүүдэй проектнүүд тушаа дурадхалнуудые оруулдаг байна.

Финансын-бюджедэй хүдэлмэриин талаар сельскэ, поселково Соведүүдэй эрхэ түлөөлэлгэ үргэдхэгдөө. Соведэй газар дээрэ байдаг эмхинүүдэй зүгhөө сельскэ, поселково бюджедтэ мүнгэ саг болзор соонь оруулха, тэрэшэлэн колхозниггуудые тэдхэхэ түбэй фондо колхозуудай зүгhөө мүнгэ оруулха хэрэгые хинаха эрхэ тус Соведүүдтэ олгогдоо.

Бюджет гүйсэдхөөд байхадаа нэмэжэ абаhан мүнгэ зөөрөө сельскэ, поселково Соведүүд өөhэдынь мэдэлэй ажахые мүнгөөр хангалгада зорюулха болоно. Энэ мүнгэн ондоо тээшээ гаргагдаха ёhогүй.

Үйлэдбэриин хэрэгтэ нютагай засагай зургаануудай үзүүлдэг нүлөөн бүри ехэ боложо байнхай. Ажахыгаа хүгжөөлгэдэнь, үйлэдбэриин-финансын түсэбүүдээ, гүрэнэй үмэнэхи уялгануудаа дүүргэлгэдэнь колхозууд, совхозуудта туhалха зорилго эдэ зургаануудай үмэнэ табигдана. Райгүйсэдкомууд хүдөө ажахын артелиин Устав бүридхэлдэ абахадаа, сельскэ, поселково Соведүүдэй ажаглалтанууд ба дурадхалнуудые хараада абаха уялгатай.

Газар ашаглалга, байгаалиие хамгаалга — сельскэ, поселково Соведэй саг үргэлжын анхарал доро байха ёhотой. Гүрэнэй засагай зургаан болоhон эдэ Соведүүд газар ашаглаха, байгаали хамгаалха тухай хуулиие газар эдлэгшэдэй зүгhөө сахилгада, тарилга ба таримал мододые хамгаалха хэмжээ ябуулга бэелүүлгын хойноhоо хиналта хэхэ уялгатай.

hуурин тосхонуудай эсхэмжэ ба барилгын проектнүүдые хаража үзэхэ, дээдэ тээхи Соведэй гүйсэдкомдо хүргэхэ, эдэ түсэбүүдэй гүйсэдхэл хинаха, шухала болоод байгаа hаань —хэрбээ түсэбтэ таарахагүйгөөр хэгдээ hаань, тэрэ барилгые саг зуура болюулха эрхэ сельскэ, поселково Соведүүдтэ олгогдонхой.

Харьяата газар дээрэнь байдаг колхозууд, совхозууд, предприятинууд ба бусад эмхинүүдтэй зүбшэлhэнэй үндэhөөр, гэр байрын, коммунальна ажахын барилгада, заhабарида зорюулагдаhан мүнгэ хамтааран хэрэглэхэ, мүн тэрэ мүнгэ нэгэ газарта байлгаха асуудалнуудые шиидхэхэ арга боломжо сельскэ, поселково Соведүүдтэ олгогдоо. hуурин тосхонуудаа болбосон болголгын, харгынуудые барилгын ба заhабарилгын, худалдаа наймаанай, ниитын эдеэ хоолой, ажаhуудалай хэрэглэмжэ хангалгын асуудалнуудые шиидхэлгээр сельскэ, поселково Соведүүдэй эрхэ түлөөлэлгэ нилээд үргэдхэгдөө.

Бүгэдэ ниитын уялгата hуралсал хангаха, нютагтань байдаг социальна соёлой эмхи зургаануудай хүдэлмэри хүтэлбэрилхэ, тэндэхи соёлой, арадай гэгээрэлэй, бусад эмхи зургаануудай ажал ябуулгые, хэнэй мэдэл доро байдагhаань дулдыдангүй, хинаха ба залан эмхидхэхэ гээшэ сельскэ, поселково Соведүүдэй арюун уялга болоно. Мэдэл доронь байдаг hургуулинуудай, hургуулиин наhа гүйсөөдүй, hургуулиин наhанай үхибүүдэй эмхи зургаануудай, элүүрые сахилгын ба соёлой эмхи зургаануудай, коммунальна, ажаhуудалай хэрэглэмжэ хангадаг предприятинуудай хүтэлбэрилэгшэдые баталха, хүдэлмэриhөөнь сүлөөлхэ эрхэ сельскэ, поселково Соведтэ олгогдоо гэжэ Указ дотор хэлэгдэнэ. Энэнь тэдэ эмхи зургаануудай, предприятинуудай хүдэлмэридэ бүри эдэбхитэйгээр нүлөөлхэ арга эдэ Соведүүдтэ олгоно. Гэхэтэй хамта Соведэй үмэнэ тэдэ хүтэлбэрилэгшэдэй харюусалгые ехэ болгоно.

Соведэй ажал ябуулгын амжалтань депутат бүхэнэй эдэбхи үүсхэлhээ дулдыдадаг. Депутат хүн Соведэй хүдэлмэридэ хабаадаха, hунгагшадтаяа саг үргэлжэ холбоо барисаатай байха, тэдэнэй үмэнэ ходо тоосохо уялгатай. Депутадай эрхэ түлөөлэлгэеэ бэелүүлхын тула шухала заабаринууд СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указ дотор үгтэнхэй. Сессиин, гүйсэдкомой заседаниин болохо үедэ депутадуудые үйлэдбэриин, албанай уялгануудhаань сүлөөлхэ, тиихэдээ салин хүлhэ гү, али абадаг дундуур түлөөhыень үгэхэ ёhотой. Администрациин үүсхэлээр депутат хүн хүдэлмэриhөө болюулагдаха гү, али колхозhоо гаргагдаха ёhогүй. Мүн баhа Соведэй зүбшөөлгүйгөөр, харин сессинүүдэй хоорондохи үе соо—гүйсэдкомой зүбшөөлгүйгөөр Соведэй харьяата газар дээрэ хуулиин харюусалгада хабаадуулагдаха гү, али баригдажа тушаагдаха ёhогүй.

Сельскэ, поселково Соведүүдэй сессинүүд дээрэ ямар асуудалнуудай шиидхэгдэжэ болохо байhые Указаар тодорхойлhониинь шухала удха шанартай. Жэшээлэн хэлэбэл, албан зургаануудта хабаатай, ажахын ба социальна-соёлой байгуулалтын түсэбүүдые, hунгагшадай захяа дүүргэхэ хэмжээ ябуулгануудай түсэбүүдые баталалга, депутадуудай асуултануудаар шиидхэбэри гаргалга гэхэ мэтэ болоно.

Нютагай Соведүүд — ажалшадай олониитээрээ эдэбхи үүсхэл гаргаха түб газарнууд болоно. Эдэнэй ажал ябуулгада түшэглэн, шэнэ Указ иигэжэ тодорхойлно гэбэл: сельскэ, поселково Соведүүдэй гүйсэдкомууд тосхоной ажабайдалда хабаатай шухала асуудалнуудые зүбшэн хэлсэхын тула Соведэй харьяата газар дээрэ ажаhуудаг гражданинуудай хамтын суглаа зарлажа болохо. Энэ хадаа демократизмын бодото бэелэлэй, гүрэнэй хэрэгүүдтэ ажалшадай бүри үргэн олоороо хабаадалгын гэршэ жэшээ болоно.

СССР-эй Верховно Соведэй Президиум сельскэ, поселково Совет тухай жэшээтэ дүримые hайшааба. Энэнь hанамжалан дурадхалгын шэнжэтэй байна, сельскэ, поселково Соведүүд тухай хуулинууд дотороо эдэнэй ажал ябуулгын үндэhэн асуудалнуудые бүри хүсэдөөр шиидхэхэ арга союзна республикануудта олгоно. Гэхэ зуура, республика бүхэнэй онсо өөрэ байдал хараада абтаха байhаниинь элитэ.

Тиимэл ушарhаа тус Указые нютагай Соведүүдэй хүдэлмэрилэгшэдэй, эдэбхитэдэй ехэтэ hайшаан угтаhаниинь элитэ. Гэхэтэй хамта, Соведүүдэй эрхэ үргэдхэгдэхэhөө гадна, мүн харюусалганьшье ехэ болосоо. Ажал хэрэгэйнь амжалта олонхи ушарта депутадуудай, Соведүүдэй хүдэлмэрилэгшэдэй эдэбхи хэшээлhээ, тэдэнэй эмхидхэхы шадабариhаа, шухала асуудалнуудые тон мэргэнээр, олониитэ ажалшадта түшэглэн шиидхэхэ шадабариhаань дулдыдаха болоно.

Коммунис партимнай Соведүүдэй үүргые бүхы аргаар дээшэлүүлхэ, социалис демократи хүгжөөхэ хараа бодол сэхэ шууд баримталан бэелүүлнэ. Партиин энэ хараа бодол СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй шэнэ Указ дотор бодото, хуулита бэелэлээ олоо.

ПАРТИЙНА КОМИТЕДЭЙ ҮДЭР БҮРИИН ХЭРЭГ

2. МЭРГЭЖЭЛ БА ПАРТИЙНА ХҮТЭЛБЭРИ

Урда толилогдоһон бэшэг соогоо Кабанскын аймагта дүрбэн совхоз, мүн загаһашадай дүрбэн колхоз бии гэжэ тэмдэглээ һэмди. 1964 онһоо эхилжэ совхоз бүхэн өөрынгөө онсо байдалда таарууу гол һалбаряа һайнаар хүгжөөнэ. Нютагтань промышленна предприятинуудай олон дээрэһээ, мүн Улаан-Үдэ хотодо дүтэ байһанһаа эндэхи совхозууд хартаабха, овощ, үндэгэ, һү, мяха элбэг дэлбэгээр абахые оролдоно.

1964 оной урда энэ аймагай хүдөө ажахынууд экономическа талаараа тон бирагүйнүүд байһан бэлэй. Ажахынуудаа яажа ехэ олзо доходтой, экономическа хүгжэнги болгохоб? Энэ асуудалда зүб харюу үгэхын тула партиин райком хүдөө ажахын мэргэжэлтэдтэй, совхозой худэлмэришэдтэй, колхознигуудтай зүбшэһэн байна. Тус асуудал коммунистнуудай суглаануудта, райкомой бюродо, пленумдэ табигдажа, бүхы талаһаа хаража үзэгдөө юм. «Совхоз бүхэндэ эли нэгэн гол һалбари үлэмжэ ехээр хүгжөөхэ»—нимэ шиидхэбэри абтаа һэн.

Онсо байдалдаа таарууу байһан гол һалбаритай совхозуудай үйлэдбэриин арга боломжо ехэ, эндэ үйлэдбэриин түрүү технологи үргэнөөр хэрэглэгдэнэ, эндэхи ажалай түлбэри дээшэлнэ.

Теэд амжалта бэлэхэнээр туйлагдаагүй. Партиин райком совхозуудые шэнэ гуримда оруулхын тула эмхидхэлэй ехэ худэлмэри ябуулна, өөһэдынгөө хүдөө ажахын мэргэжэлтэдые, ажахын хүтэлбэрилэгшэдые хүмүүжүүлэн үргүүлхэ талаар оролдолго гаргана. Хаража үзыт, аймагай совхозуудай директорнүүд — бултадаа дээдэ һургуулитай, хүдөө ажахын мэргэжэлтэд юм. Ажахые хүтэлбэрилхэ талаар дүршэлтэй болонхойнууд. Тэдэнэр урдань юрын ажал хүдэлмэри хэжэ ябаһан, залуу хүнүүд мүн.

Хүтэлбэрилхы тушаалда дэбжүүлэгдэгшэдтэ саг соонь туһалха, зүб заабари үгэхэ хэрэг гаража байдаг. Партиин райком хүнүүдые хүмүүжүүлхэ хэрэгтэ тон наринаар, нягтаар хандадаг. Жэшээлхэдэ, март соо райкомой нэгэдэхи секретарь Василий Иннокентьевич Титов Оймороой совхозой балансова комиссида һууxадаа, совхозой главна зоотехник А. Н. Бурцевые эмхигүй ажалайнь түлөө шанга-аар шүүмжэлээ һэн. Юуб гэхэдэ, нүхэр Бурцев Шэргинскэ совхоздо юрын зоотехник байһанаа райкомой зууршалгаар харюусалгата тушаалда дэбжүүлэгдэһэн аад лэ, ажалдаа хайхарамжагүйгөөр хандажа эхилһэн юм.

Совхозуудай парткомуудай секретарьнар, партийна организацинууд үйлэдбэридэ хабаатай хүнүүдтэ үдэр бүриин анхарал хандуулжа, партийно-хүмүүжүүлгын, эмхидхэлэй хүдэлмэриие тэдэнэй ажал хэрэгүүдтэй нягта холбоотойгоор үнгэргэхэеэ оролдоно.

Үнэхөөрөөшье, ганса харуулан ойлгуулха агитациинь хаража үзэе. Корсаково тосхондохи һү һаалиин фермэ, улаан буланда ороһон хүн һаалишадай, малшадай жэлэй, һара бүриин зорилгонуудтай танилсаха аргатай. Үдэр, һара, квартал бүриин дүнгүүд гаргагдана. Центнер һүнэй үнэ сэн январь, февраль һарануудта хэды болооб... Хэн һаалишан һарадаа хэды түхэриг салин абаа гээшэб... Тусхай самбарта коммунис ажалай ударнигуудай нэрэ, обогуудые уншанабди: С. Каменданов, А. Р. Бильтуева, Е. К. Куриганова, М. А. Хусаева, Е. М. Убонова...

Үнгэрэгшэ жэлдэ аймаг соо дунда зэргээр гектар бүриһөө 15,7 центнер таряан хуряагдаа һэн. Республикын бусад аймагуудай дүнгүүдтэй зэргэсүүлхэдэ муу бэшэ. Харин ажахынуудай хүгжэхэ бүри тэдэнэй урда шэнэ зорилгонууд табигдана бшуу. Социалис ажахын хүгжэлтын өөрынь ёһо хуули нимэл гээшэ. Мүнөө аймагай таряашад, механизаторнууд таряалангай гектар бүриһөө дунда зэргээр 17-оод центнер абахаар зоригжонхой. Мэргэжэлтэдэй тоолоожо үзэхэдэ, энэ зорилго бэелүүлэгдэмээр.

Мүнөө партиин райкомдо хүнүүд тон үсөөн: таһагые даагшад, инструкторнууд партийна организацинуудаар ябана. Секретарьнарыешье райкомдо сэгээн үдэр «барихань» бэрхэтэй. Хабарай халуун хаһын ороһоной тэмдэг энэл даа. Теэд эндэ намарайшье үедэ таһагтаа һууха хүнүүд олдогшогүй. Тэдэнэр эртын намарһаа ерээдүйн тарилгада бэлдэжэ эхилһэн байна.

40 мянган гектар таряалангай 25 мянганиинь намарай паар болгогдоо юм. Таряалан доро дүрбэ мянган тонно минеральна үтэгжүүлгэ оруулагдаха. Мүнөө совхозуудай ажахынуудта 1,5 мянган тонно аммиагай уһан зөөгдэнхэй, 500 тонно хуурай минеральна үтэгжүүлгэ бэлдэгдэнхэй. Тиихэдэ поли дээрэ 55 мянган тонно наг шэбхэ гаргагдаа юм. Үнгэргэгдэһэн хүдэлмэриин үрэ дүн—партийна организацинуудай хэһэн ойлгуулмжын, эмхидхэлэй хүдэлмэриин үрэ дүн мүн.

Үтэгжүүлгэ бэлдэлгын, севооборотой түсэб хүсэд ашаглалгын болон тарилгада бэлдэлгын асуудалнууд партиин райкомой хараһаа гаранагүй. Эдэ асуудалнуудаар парткомуудай секретарьнар, ажахынуудай хүтэлбэрилэгшэд райкомой бюро дээрэ саг үргэлжэ тоосоно. Һаяар энэ асуудалаар Кабанскын совхозой директор нүхэр Хмелев бюродо уригдахаар хараалагдана.

Бюродо шагнагдаха асуудал бэлдэлгэдэ райкомой гэшүүд, партийна эдэбхитэд олоор хабаадуулагдана. Тэдэнэй суглууһан материалнуудаар, мүн тэдэнэй дурадхалнуудаар баримталагдаһан бюрогой тогтоолой проект зохёогдодог юм.

Партиин райкомой хүдөөгэй партийна организацинуудта үнгэргэдэг хүдэлмэри бүхы дээрээ ажахынуудай тусхай һалбаринуудые хүгжөөлгэдэ зорюулагданхай. Райком хаана ямар һалбари хүгжөөхэдэ хүсэд арга боломжо бииб, ямар политическэ хүдэлмэри дэлгэрүүлхэ хэрэгтэйб гэһэн асуудалые саг үргэлжэ шэнжэлнэ.

Хүдөө ажахые хүгжөөлгэдэ аймагай промышленна предприятинууд туһа хүргэнэ. Промышленна предприятинуудай хүтэлбэрилэгшэд ямар совхоздо, ямар колхоздо юу бариха тухайгаа һайнаар мэдэжэ, ажахынуудта бодото хэрэгээрээ туһалдаг.

Үзэл сурталай, политическэ хүдэлмэри ажахын асуудалнуудые шиидхэлгэтэй сэхэ холбоотой. Ажахын хүтэлбэрилэгшын политическэ бэлэдхэлэй хэмжээнһээ олон юумэ дулдыдана. Манай үе сагта политическэ бэлэдхэлээ үдэр бүхэндэ дээшэлүүлдэггүй хүнэй харюусалгата тушаалда ябаха эрхэгүй болонхойнь мэдээжэ.

Партиин райком «Коммунистнуудай политическэ бэлэдхэл тухай» асуудалые тон зүб ээлжээтэ пленум дээрээ зүбшэн хэлсээ бэлэй. Энэ асуудал бэлдэхын тула партийна организацинуудта райкомой гэшүүд, партийна эдэбхитэд—бүхы дээрээ 26 хүн эльгээгдэһэн байна. Зарим хүтэлбэрилэгшэд ажалшадтай хөөрэлдэнэгүй, лекци уншанагүй, ажал хүдэлмэреэ ганса захиралтын ёһоор эмхидхэнэ гэжэ пленум дээрэ элирүүлэгдээд, эдэ дутагдалнуудые усадхаха тодорхой хэмжээнүүд абтанхай.

* *

Хабар ерэбэ. Мүнөө Кабанскын аймагай совхозуудта—хаа хаанагүй техникээ зүбөөр хэрэглэхэ, газараа агрономиин эрилтээр элдүүрилхэ асуудалнуудаар бригадирнуудай, механизаторнуудай гурбан үдэрэй семинар үнгэргэгдөө. Таряа тарихаһаа гадна, совхозуудта олон жэлэй ногоо тарихаар хараалагдана. Кабанскын совхозууд бусад аймагуудта ойрын жэлнүүдтэ тарималногооной 1200 центнер үрэһэ үргүүлхэ юм.

...Партиин райкомдо хүнүүд үсөөн. Райкомой хүдэлмэрилэгшэд эхин партийна организацинуудта ошонхой.

К. ИЛЬИН,
манай тусхай корр.

Һаалишанай ажал тухай һанамжа

Колхоз, совхозуудта элдэб түхэлэй шэнэ шэнэ оньһон машина техникэ, зэмсэг түхеэрэлгэнүүд улам олон болоно байна. Тэдэмнай хүдөөгэй зоной хүдэлмэриие хүнгэдхэхэ, ажалай бүтээсые дээшэлүүлхэ, продукци гаргаша багатайгаар абаха арга олгохо зэргэтэй ха юм.

Гэхэтэй хамта мал ажал дээрэхи эгээл хүшэр хүндэ хүдэлмэри мүртэй оньһожоруулагданагүй. 15—20 жэлэй саада тээхидэл адли ехэнхи хүдэлмэри үнеөхил һаалишад, малшадай улаан гараар хэгдэнэ. Энэмнай машина техникын дутамагһаашье болоногүй.

Теэд фермэ, гүүртэнүүдэй ажалые оньһожоруулха хэрэгтэ юун һаад хэнэб? Энээниие түргэн хүсэндэнь хүргэхэ ямар арга боломжо бииб? Эгээл эдэ асуудалнуудта тус статья зорюулагдана.

I. ОНЬҺОН МАШИНАҺАА ЮУНДЭ АЙНАБ?

ГАЗАА ГАЗАР тэнгэри хоёр ниилэжэ байһандал, һалхин галзуу хүсэтэйгөөр үлеэжэ, таряалан дээгүүр хара манан элһэ, шорой үрхирүүлэн туунa.

Энээниие харахадаа Бэшүүрэй совхозой главна зоотехник Ф. М. Алдаевай һанаа сэдьхэлдэнь бүришье хүндэ болоно, таһалга соогуур урагша хойшоо ябуултана.

— Хабарай хүйтэн хагсуу, «хамар хадхаха» үбһэ хуhагүй болоһон энэ бэрхэтэй хүшэр үедэ хаанаһаа тушаан болоно һаалишаднай үбшэлнэ гээшэб. Баһал һүмнай доошоо ороhонь лэ даа. Яаха, ямар хэмжээ абаха болооб,—гэжэ ехэл һанаата болонгоёр хэлэнэ.

Энэ үедэ совхозой хоёрдохи отделениин Гутайн малай бригадые даагша Данзан Дагбаев орожо ерэбэ.

— Зай, Данзан, үнөөхи үбшэлһэн һаалишанайнгаа орондо ондоо хүниие олоо гүш?—гэжэ главна зоотехник асууба.

— Үсэгэлдэртөө бэдэрээб, олоно ядаалдеэ. Мүнөөдэр тэрэ һаалишан өөрөө бэемни бараг, хүдэлмэридөө гарахаб гэжэ байна һэн,—гээд бригадир харюусаба.

— Тиигээл һаа болоо. Дабаатын, Нарин-Заганай, Шэбэртынишье фермэнүүдтэ уржадэр, үсэгэлдэр баһал 2—3 һаалишад үбшэлөөбди гээд хүдэлмэридөө гараагүй. Бэрхэтэйл болоод байна,—гээд нүхэр Алдаев һанаа алдана.

— Фермэнүүдтэхи хүшэр хүндэ хүдэлмэриие оньһожоруулаа, илангаяа үнеэдые машинаар һаадаг болоо һаа, һаалишад дуталдажа, иигэжэ зобохоёо болихол һэмди, халагни,—гээд нүгөө нүхэрынь һанаһанаа хэлэбэ.

Байгша оной малай үбэлжэлгын үнгэрһэн дүрбэ һара соо тус совхоздо ажал хүдэлмэриин хүндэһөө болоно, зургаан һаалишад үбшэлһэн байна. Тэдэнэй зариманиинь 8—10 хоног хүрэтэр бюллетеньдэ байгаа. Һаалишадай үбшэлөөд, мүн ондоошье шалтагаанаар хүдэлмэридөө гарадагүйһөөнь болоно, үнеэдынь оройдоо һаагдаагүй гү, али дутуу һаагдажа, һү шэмэеэ ехээр татана. Жэшээлхэдэ, Бэшүүрэй совхозой Гутайн фермэдэ март һара соо һаалишан Гармасу Сандакова бүхы үнеэдһээ сүүдхэдээ 103,5—106 килограмм һү һаажа байтараа хоёр үдэр үбшэлхэдэнь, тэдэ үнеэдэйнь һүн миил 30—35 килограмм хүрэтэрөө доошоо орошоо. Имэ баримтанууд олон.

Теэд гансахан Бэшүүрэй совхоздо имэ байдал тохёолдоно бэшэ. Республикын олонхи колхоз, совхозуудта һаалишад ходол дуталдажа, шуураан болоно байдаг ха юм. Һү һаалиин фермэдэ хүдэлхэ хүниие бэдэржэ отделениин эрхилэгшэ гү, али бригадирнуудай тосхоной нэгэ захаһаа нүгөө заха хүрэтэр айл бүхэниие дэншэжэ, дайралдаһан лэ хүниие «һаалишан болыш даа» гэжэ гүйжа найжа ябахань али олон харагдадаг. Үнеэ һааха ямаршье дүршэл шадабаригүй, хойрог залхуу хүншье һаань, хамаагүй, олдоһониинь болоо гээд лэ, ажахынуудай хүтэлбэрилэгшэд хэниешье һаалишан болгоод табихаар бэлэн байдаг шуу. «Хайшан гэхэмнайб, һайн дураараа һаалишан болохо хүн олдоногүйл» гэжэ тэдэнэр альгаа дэлгээжэ һуудаг.

Яахадаа һаалишад дуталданаб, энэ ажалда өөһэдынгөө һайн дураар ошохо хүнүүд юундэ хомор бэ гэһэн асуудал гарана.

Хэнэйшье мэдэһээр, тэдэнэй ажал нилээдгүй хүшэр хүндэ гээшэ. Үдэр бүхэндэ 150—200 хүрэтэр килограмм һү улаан гараараа шобторжо абахань тиимэшье амархан бэшэ. Зарим һаалишад жэл соо 450—500 центнер һү гараар һаана. Тиигээд хүн бүхэн даажа абаһан хорёод толгой үхэр малайнгаа эдихэ үбһэ тэжээлэй ехэнхииень нюрган дээрээ үргэлжэ гү, али хормой соогоо хэжэ зөөхэ баатай болоно. Хашаа, хорёогойнгоо шэбхэ шабааһа сэбэрлэхэ, бидон, хүнэг амһарта угааха гэхэ мэтэ хүдэлмэри үдэр соо барагдахагүй. Иигэжэ тэдэнэр үглөөнэй бүрэнхыдэ гараад, үдэрынь 2—3 час амаржа, дахин үдэшын харанхы болотор хүдэлнэ бшуу. Ямаршье хүйтэн жабар, һалхин үлеэжэ, саһа, бороошье орожо байг, һаалишан юундэшье һаатаха ёһогүй. Мүнөө олонхи фермэ, гүүртэнүүдтэ одоол тэрэ «халуун шулуу долёоһон, нилээдгүй боргожоһон, ганса бэе гү, али гэдэргээ таталюургүй, наһажаал хүнүүд лэ хүдэлнэ ха юм. Ямаршье колхоз, совхоздо ошоод хараа һаатнай, һаалишадайнь олонхи 35-һаа дээшэ, 40—50 наһанай зон байха. Тэдээн соо залуушуул тон үсөөн.

Гадна олохон ажахынуудай үхэр малайнь байра һайн гэхын аргагүй. Үнеэдэйнь хашаа соо ехэнхидээ хүйтэн, дороо нойтон, шабар шабха байдаг. Зарим колхоз, совхозууд һаалишад, малшадаа хүдэлмэриин һайн гутал, хубсаһаар хүсэд хангадаггүй. Эгээл эдэ бүгэдэһөөл болоно, илангаяа үбэлэй сагта һаалишад үбшэлнэ, ажалһаа һамшана. Фермэ, гүүртэнүүдтэхи байра байдалай түлюур, ажалайнь хүшэр хүндэ байһан дээрэһээл залуушуул тэндэ тогтоногүй бшуу. «Хүрзөөр шабааһа этэхэ, гарайнгаа хурганuудай холотор үнеэдэй хүхэ шобторхын тула дунда һургуули дүүргээ гүб. Тэндэ ямар нэгэн оньһон техникын бии һаань, фермэдэ хүдэлхэ һэмди» гэжэ залуушуулай олонхинь сэхэ хэлэдэг. Зүбшье хэлэнэ.

Теэд юу хэхэ ёһотой гээшэб?

Нэн түрүүн тэндэхи бүхы хүшэр хүндэ хүдэлмэриие оньһожоруулха, һаалишадай ажалые али болохоор хүнгэдхэхэ шухала. Мүнөө эрдэм ухаанай, оньһон техникын айхабтар ехээр хүгжэжэ байһан үедэ аляар тэрэ гуша-дүшэн жэлэй саада тээхидэл үнеэдэй хүхэ улаан гараараа шобторжо, үбһэ тэжээлыень үргэбшэ, тэбэреэр зөөжэ, малай шэбхэ шабааһа хүрзөөр этэжэ холо ошогдохоёо болёо.

«Ядахын сагта малай шэбхэ шабааһа гаргаха, үнеэдые һааха оньһон түхеэрэлгэ тодхожо үгыт» гэжэ олонхи һаалишад, малшадай ажахынгаа хүтэлбэрилэгшэд, мэргэжэлтэдтэ хандадаг, эрилтэ табидаг болоһониинь гайхалгүй.

Республика доторнай мал ажалдахи хүшэр хүндэ хүдэлмэри оньһожоруулха талаар оройдоо юуншье хэгдэнэгүй гэхэ болоо һаа таарахагүй. Зарим тэды юумэн яһала хэгдэнэ, хэгдэжэшье байна. «Сельхозтехникын» Буряадай нэгэдэлэйхидэй тодорхойлһоной ёһоор, хэрбээ 1963 ондо колхоз, совхозуудта 13,1 мянган үнеэд оньһон машинаар һаагдадаг байгаа һаа, мүнөө 30 мянган үнеэд энэ аргаар һаагдана. Ондоогоор хэлэбэл, бүхы үнеэдэй арбаад шахуу процентнь машинаар һаагдана гээшэ. Мүн табан жэлэй саада тээ 6 мянган малай шэбхэ оньһон түхеэрэлгээр гаргагдадаг байбал, мүнөө 38 мянган толгой үхэрэй шэбхэ энэ аргаар сэбэрлэгдэнэ. Тэрэшэлэн үнеэдые байра дээрэнь уһалха авто-уһалуури тодхохо, үбһэ тэжээл бүйлүүлхэ, тэрэ хүдэлмэри оньһожоруулха талаар баһал бага бэшэ юумэн хэгдэнхэй.

Гэбэшье энээгээр һанаагаа амарха үндэһэн үгы. Үнеэдые һааха, байрынь шэбхэ сэбэрлэхэ гэхэ мэтэ эгээл хүшэр хүндэ, ажал ехэтэй хүдэлмэриин миил арба хүрэхэгүй процентынь оньһожоруулагдаад байһаниие тон түлюур байдал гэжэ тоолохо ёһотой. Тиихэдэ ороной баруун областьнуудай, тэрэшэлэн республикымнай хүршэ Шэтын, Эрхүүгэй областьнуудай, Красноярска, Алтайн хизаарай ажахынуудта һаалиин фермэнүүдтэхи ехэнхи хүдэлмэри оньһожоруулагданхай. Жэшээнь, Красноярска хизаарай колхоз, совхозууд бүхы үнеэдэйнгээ 80 гаран процентые оньһон машинаар һаана. Харин манай республикада үнеэдэймнай миил арба

О. ЗАНД...
М. НАМ...
манай тусх...

ҺЭШХЭЛЭЙ ХЭРЭГ

ФОТОРЕПОРТА...

Продукциин шанар һайжаруулха тэмсэл хаа хаанагүй үргэнөөр дэлгэрээ. Түрүү коллективүүд энэ тэмсэлдэ оролсожо, эрхим һайн, гоё һайхан, үни удаан сагта ашаглагдаха зүйлнүүдые бүтээхэ гэжэ оролдоно.

«Электромашина» завод республикымнай түрүү предприятинуудай нэгэн. Манай хүдэлмэришэдэй бүтээһэн автокран, электродвигательнүүд арадай ажахын олон һалбаринуудта хэрэглэгдэдэг, хилын саанахи ондоо оронуудта эльгээгдэдэг. Продукциин шанар тухай асуудал үйлэдбэриимнай шухала хэрэг болонхой. Энэ асуудал шиидхэхэ хэрэгтэ бүхы коллективнай хабаадалсана.

Хэдэн жэлэй саада тээ һэн. Саратовай машина бүтээгшэд эрхим шанартай продукци бүтээжэ, бусаалтагүйгөөр техническэ хиналтын таһагта тушааха үүсхэл гаргаһан байгаа. Заводоймнай хүдэлмэришэд түрүүшүүлэй үүсхэл халуунаар дэмжэжэ, эрхим һайн продукци бүтээн гаргаха тэмсэл дэлгэрүүлһэн байна.

Бүтээһэн продукцяа техническэ хиналтын таһагта бусаалтагүйгөөр тушаадаг болохын тула эмхидхэлэй, инженериэ хэдэн хэмжээ ябуулга бэелүүлэгдээ. Бүтээсэ ехэтэй түхеэрэлгэ тодхогдоһон, продукци үйлэдбэрилгын технологи нарижуулан һайжаруулагдаһан, элдэб инструмент, материал эртээнһээ бэлдэдэг болоһон юм. Хүдэлмэришэдэй мэргэжэл шадабари дээшэлүүлхэ, дүй дүршэлтэй болгохо талаар бага бэшэ тэмсэл ябуулагдаа.

«Совет продукци хадаа эрхим һайн байха ёһотой» гэһэн уряа хүдэлмэришэдэй дунда дэлгэрээ. Заводой партийна организаци, хүтэлбэрилхы, инженерно-техническэ хүдэлмэрилэгшэд энэ урда болзоногоор бэелүүлхэ хэрэгтэ коллективээ эмхидхэн ударидаа гэхээр. Заводойнгоо хүдэлмэришэдэй нэрэ зэргын түлөө, һэшхэлтэйгээр ажаллаха гэһэн тэмсэлэй үрэ дүн харагдажа байна.

Электромеханическа, кран бүтээлгын, инструментальна, шэрэм шудхалгын цехүүдэй продукци нилээд ехээр һайжаруулагдаа. Жэшээлхэдэ, байгша оной түрүүшын кварталай туршада электромеханическа цехэй бүтээн гаргаһан продукциин 86 процент, кран бүтээлгын цехэй—81 процент, инструментальна цехэй—87 процент бусаалтагүйгөөр техническэ хиналтын таһагта тушаагдаһан юм.

Продукциин шанар улам һайжаруулха, эрхим зэргын автокран, электродвигатель бүтээхэ хэрэгтэ хүмүүжүүлгын, эмхидхэлэй хүдэлмэри зорюулагдана. Мүн һайн шанартай продукци бүтээжэ, бусаалтагүйгөөр техническэ хиналтын таһагта тушаадаг түрүүшүүлые материальна талаарнь урмашуулха гурим заводто баталан абтаа. Олон түрүүшүүл продукцяа өөһэдынгөө тамгаар тушаадаг болонхой.

Электромеханическа цех. Дэлхэйн дэлгүүр дээрэ наймаалагдадаг электродвигательнүүд эндэ бүтээгдэнэ. Һаяхан цехэй коллектив шэнэ түхэлэй электродвигательнүүдые олоор бүтээжэ эхилээ.

Антонина Наливко гэгшын хүтэлбэрилдэг коммунис ажалай. Совет засагай 50 жэлэй нэрэмжэтэ бригада эндэ ажаллана. Тэдэнэй хүдэлжэ байхыень харахада урматай. Иишэ тиишээ хөөрсэгэнэхэ, хэрэгтэй юумэеэ бэдэрхэ гэхэ мэтэ үлүү ябадал эндэ үгы. Хүн бүхэн хэхэ ажалаа һайн мэдэнэ. Ажалладаг газарынь эмхи гуримтай, ариг сэбэр. Электрическэ машинануудай статорнуудые тусхай утаһаар орёодог Люда Мисайлова, Антонина Маслова, Галина Борисюк болон бусад шамдуу түргэнөөр ажаллана. Бригадир Антонина Наливко басагадай хэһэн ажал шалгажа, сэдьхэлээ ханана хэбэртэй. Бригадын гэшүүд бүтээһэн продукциингаа 98 процентые бусаалтагүйгөөр тушаана.

Кран бүтээдэг цехэй токарьнууд Александр Лоскутов, Кирилл Царев, электро-гагнууршан Михаил Мордовской болон бусад түрүүшүүл продукцяа өөһэдынгөө тамгаар тушаадаг.

Эмхидхэлэй, хүмүүжүүлгын хүдэлмэри ашаг үрэтэйгөөр ябуулһанай, хүдэлмэришэдэй һэшхэлэй зэргээр ажаллаһанай ашаар продукциин шанар тухай гомдол заводто ерэнэгүй. 1967 оной, мүн энэ жэлэй түрүүшын кварталай

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: коммун... лай ударнигууд Людмила... лова, Антонина Маслова...

С. КОЛОД...
Заводой техническа...

Буряадай филиалда

54 ТЕМЭЭР ШЭНЖЭЛЭЛГЭ ХЭГДЭНЭ

Һүүлэй үедэ эрдэмтэдые бэлдэхэ хэрэг һайжарһан байна. Энээнэй ашаар мүнөө үе сагай эрилтэдэ хүрэмэ орёо зорилгонуудые шиидхэжэ шадаха эрдэмтэд ургаһ гараа. Буряадай филиалда эрдэмэй 6 доктор, 60 кандидат тоологдоно. Үшөө 40 хүн аспирантурада һуража байна.

Мүнөө Буряадай эрдэмтэд 54 темээр шэнжэлэлгын хүдэлмэри хэжэ байна.

Эрдэм шэнжэлэлгын ехэ хүдэлмэри ябуулжа шадаха бэлигтэй залуу эрдэмтэд һүүлэй үедэ олоор урган гаранхай. Жэшээнь, эрдэмэй кандидадууд Е. М. Хомяк, А. А. Изыпеев, Н. Б. Намжилов, М. В. Ефимов, Г. В. Андреев гэгшэд (тус тустаа лабораторинуудые даажа байдаг) эрдэм шэнжэлэлгын ехэ хүдэлмэри хэжэ байна.

ШЭНЭ ЭРДЭМТЭД

Үнгэрэгшэ жэлдэ 13 хүн эрдэмэй кандидат болобо. Энэ жэлэй эхинһээ гурбан хүн эрдэмэй кандидат болоо. Тэдэнэй дунда Р. И. Дугаров хүдөө ажахын эрдэмэй кандидат болоһон байна. «Буряадай АССР-эй Витим шадарай үндэр газарай зүүн урдуурхи хүрэнэр хүрьһэтэй газарай онсо шэнжэ шанар» гэһэн темээр нүхэр Дугаров диссертаци бэшэжэ хамгаалаа. Филиалай почвоведениин таһагта профессор О. В. Макеевэй ударидалга доро нүхэр Дугаров хүдэлөө юм.

Аспирантура дүүргэһэнэйнтээ удаа нүхэр Дугаров Буряадай филиалай естественнэ эрдэмэй институдэй эрдэмтэ секретаряар хүдэлжэ байдаг.

Геологиин таһагай хүдэлмэрилэгшэ В. С. Доржиев—геолого-минералогическа эрдэмэй кандидат, радиофизикын таһагай хүдэлмэрилэгшэ Н. Ц. Гомбоев — техническэ эрдэмэй кандидат болоо.

Эрдэмэй 6 доктор, 20 кандидадууд мүнөө эрдэм шэнжэлэлгын кадрнуудые бэлдэнэ.

АСПИРАНТУРАДА ХҮНҮҮД АБТАХА

Радиофизикэ, геотектонико, промышленностиин экономико, СССР-эй түүхэ, научна коммунизмын теори, Буряадай фольклористика гэһэн һалбаринуудаар филиалай аспирантурада хүнүүд абтаха гээд соносхогдоо һэн.

В. БОДИЕВ.

АДУУШАН

Зэдын голдо хабарай урин дулаан ерэбэшье, үдэшэ үглөөниинь хүйтэрнэ, заримдаа саһан орожо, бордоһоор үрэбхилнэ. Үбэлэй янгинама хүйтэнэй дабагдаашье һаань, адуушадта түл абаха харюусалгатай хаһа тулажа ерээ гэшэ. Энэ жэл үбһэ тэжээлээр хэды дуталдаашье һаа, хабарай хагсуу һалхинай үедэ унага абажа, нэгэшье гарза хоролтогүйгөөр хүхэ ногоон дээрэ гаргахын тула эндэхи адуушад хаба шадал соогоо оролдоно.

Эдэ адуушадай тоодо үнинэй адуушан Иван Иванович Бекетовые оруулжа болоно. Тэрэ Торниин совхозой гурбадахи отделениин эрхим адуушан юм. Нүхэр Бекетов ойн баярай жэлдэ 100 гүүн бүриһөө 92 унага абаһан байна. Тэрэнэй уялгань 75 унаган байһан юм. Адуушан мүнөө жэл унагадаа гарза хорооолтогүйгөөр түлжүүлхын тулада бүхэли жэл соогоо оролдоһон байна.

Һаяшаг Бекетовэй даажа абаһан һүрэг соохоо 46 адуун түрэндэ тушаагдаа. Тэдэнэрынь эрхим тарган гэжэ сэгнэгдэһэн байна. Гадна энэ һүрэгһөө аймагай бусад олон ажахынууд унаагай мори абаашадаг байна. Энэ һүрэгтэ мүнөөдөө 300 толгой адуун бэлшэнэ.

— Гүүдэй унагалха үедэ унтаха нойроо мартадагби. Юуб гэхэдэ, зарим гүүд унагаяа голодог байна. Тиихэдэнь бидэ залхуурангүй хаба шадал соогоо оролдожо, голоогдоһон унагадые харууһалдаг байнабди,—гэжэ адуушан нүхэр Бекетов ажал тухайгаа хөөрэнэ.

Мүнөө совхозой адуунай бэлшэхэ зунай холын бэлшээридэ дабһан болон бусадшье зүйлнүүд, хэрэгсэлнүүд абаашагдажа эхилээ.

Ажахын түрүү адуушан нүхэр Бекетов мүнөө жэл ажалдаа нёдондонойхиһоо дутуугүй амжалтануудые туйлахын тула оролдожо байнхай. Адуушаниие энэ амжалтада үнгэрһэн жэлэйнь жэшээ урялна. Нёдондо нүхэр Бекетов аймагай түрүү малшадай зүблөөн дээрэ КПСС-эй райкомой болон аймагай Соведэй гүйсэдкомой Хүндэлэлэй грамотаар, дурамбайгаар шагнагдаһан байна.

Торниин совхозой үнинэй адуушан энэ дурамбайгаараа адуун һүрэгөө бүри хёрхоор хараг лэ.

О. ГОМБОЕВ.

ШЭНЭ ГЭРНҮҮД

Һайндэрэй урда тээ Хяагта городой Ленинэй нэрэмжэтэ гудамжада баригдаһан гурбан дабхар томо байшан ашаглалда оруулагдаа. Тэндэ партиин район, аймагай гүйсэдкомой, городой Соведэй гүйсэдком болон бусад орохо.

Харанхын оньһожоруулагдаһан нүүдэл колоннын Таисия Александровна Мостовская даадаг штукатурка, будагаа хэрэгдэг бригада энэ байшангые жэлэжэ үнгэбэ. Нүхэр Мостовская хадаа арбаад жэлэй туршада городой баригаа дээрэ таһалгаргүй хүдэлжэ байха юм. Таисия Александровна бүтээсэтэ ажалайнгаа түлөө «Хүндэлэлэй Тэмдэг» орденоор шагнагдаһан.

Бригадада хамта 12 хүн хүдэлнэ. Тэдэнэр бултадаа эбтэй зэтэй...

С. КОРМИЛЦ...

...УУШУУЛДА—ДУНДА ЭРДЭМ

...Р-эй Верховно Советэй Союзай Советэй арадай ...рэлэй, эрдэм наукын, соёл културын комиссида

...н жэлэй турша соо залуушуулда бүгэдэ ...рдэм олгохо зорилго гол түлэб бэелүүлхэ ...арадай ажахые 1966—1970 онуудта ...жэлэй түсэб тушаа КПСС-эй XXIII ...вэнүүдээр хараалагдаһан юм. Гүрэн ...э, шухала хэрэг шиидхэхэ хүдэлмэри ...кануудта ямараар үнгэржэ байнаб? Энэ ...7-до СССР-эй Верховно Советэй Союзай ...гэгээрэлэй, эрдэм наукын ба соёл культу... заседани дээрэ зүбшэн хэлсэгдээ.

...ховно Советэй депутадууд—союзна рес... ерэһэн комиссиин гэшүүд, СССР-эй ...эй Палатануудай Түрүүлэгшэнэр И. В. ...И. Палецкис, СССР-эй Верховно Сове... Секретарь М. П. Георгадзе, КПСС-эй ... Верховно Советэй харюусалгата хүдэл... СССР-эй ба союзна республиканууда ми... СССР-эй Госпланай ба бусад эмхинүүдэй тү... ...ссиин хүдэлмэридэ хабаадаба.

...түрүүлэгшэ **С. П. Трапезников** заседани ...СССР-эй гэгээрэлэй министр **М. А. Проко**... ...хэбэ. СССР-эй Педагогикын эрдэмэй ака... ...ик **В. М. Хвостов** нэмэлтэ элидхэл хээ. ...бүхы дээрэнь дунда эрдэмтэй болгохо хү... ...на республикануудта ямараар ябуулагда... ...эй асуудал хаража үзэһэн комиссиин гэ... ...рин үрэ дүн тухай мэдээсэлые комис..., депутат **А. Г. Хрипкова** хэбэ.

...эй дунда һургуулиин хүдэлмэри һай... ...КПСС-эй, Советскэ правительствын зүг... ...ые абаһанай ашаар бүгэдэ ниитын дун... ...орохо таатай зохид арга боломжо хангаг... ...шэд тэмдэглээ. Бүгэдэ ниитын уялга... ...ралсал тухай 1958 оной декабрьда СССР... ...Советэй баталан абаһан хуулиие дүүргэлгэ ...ролгын үндэһэ һууринь болоно. Һургуу... ...бүхы үхибүүдые һуралсалда хабаадуулха ...хүдэлмэри орон дотор ябуулагдажа байн... ...урадаг юрэнхы эрдэмэй 185 мянган һур... ...үнөө жэл 44 миллион үлүүтэй үхибүүд ...классуудые дүүргэһэн хүбүүд, басагадай ...дунда гү, али бусад һургуулинуудта һу... ...лүүлнэ.

...үнөө байжа һурадаг бүлэгүүд, тэрэшэлэн ...һургуулинууд бүхы үхибүүдые уялгата һурал... ...лха хэрэгтэ ехэ үүргэ дүүргэнэ. Бүхэли ...һурадаг һургуулинууд, бүлэгүүдтэхи үхи... ...миллион үлүүтэй болонхой. 1967—1968 ...интернат-һургуулинуудта һурагшадай тоо ... болоһон байгаа.

Шадамар бэрхэ багшанарые бэлдэхэ гээшэ бүгэдэ ниитын дунда һуралсал бэелүүлхэ эрхэ байдал хангалгын шухала асуудал болоно. Мүнөө орон доторхи һургуулинуудта 2320 мянга шахуу багшанар хүдэлмэрилдэг. Эдэнэр—ургажа ябаа үетэниие амжалтатайгаар һургажа, хүмүүжүүлжэ байдаг шадамар бэрхэ мэргэжэлтэд.

Арадай гэгээрэлэй хэрэгтэ дутуу дундануудшье бии байна гэжэ комиссиин гэшүүд тэмдэглээ. Палатануудай саг үргэлжын комиссинуудай энэнэй урда тээ хэһэн һанамжа, дурадхалнуудые дүүргэхын тула СССР-эй Гэгээрэлэй министерство, зарим союзна республикануудай Министрнүүдэй Советүүд шухала хэмжээ абанагүй гэжэ үгэ хэлэгшэд ажаглаба. Һургуулинууд заримдаа шухала учебнигүүдээр, методическа хэрэгсэлнүүдээр хүсэд хангагданагүй. Багшанараашье дуталдадаг ушарнууд илангаяа хүдөө нютагуудта үзэгдэнэ.

Комиссиин гэшүүд—**С. А. Ефремов, Л. Б. Ермин, Н. В. Красильщикова, И. А. Парфианович, М. М. Шихова, И. П. Гайворонцев** гэгшэд һургуулинуудай һуралсалай-материальна бааза һайжаруулха шухала гэбэ.

Тэрэшэлэн СССР-эй дээдэ, тусхай дунда һуралсалай министр **В. П. Елютин,** РСФСР-эй гэгээрэлэй министр **А. И. Данилов,** БССР-эй гэгээрэлэй министр **Г. Я. Киселев,** Гэгээрэлэй, дээдэ һургуулиин, научна эмхи зургаануудай хүдэлмэрилэгшэдэй профсоюзай ЦК-гай түрүүлэгшэ **Т. П. Янушковская** гэгшэд заседани дээрэ үгэ хэлээ.

Арадай гэгээрэлэй зургаануудай, юрэнхы эрдэмэй дунда һургуулиин хүдэлмэри саашадань һайжаруулхын тула, тэрэшэлэн бүгэдэ ниитын дунда һуралсалда амжалтатайгаар дамжан орохын тула СССР-эй Госпланда, союзна хэдэ хэдэн министерствэнүүд болон албан зургаануудта, союзна республикануудай Министрнүүдэй Советүүдтэ, бусад эмхинүүдтэ дурадхагдаха тодорхой һанамжануудые комисси баталаа. Һургуулиин наһанай үхибүүдэй бүридхэл гуримшуулха, һурагшадай гаража ошолгые үсөөрүүлхэ, һуралсалай шанар һайжаруулха асуудалнуудта онсо анхарал хандуулагдаа.

СССР-эй арадай ажахы 1968, 1969—1970 онуудта хүгжөөхэ түсэбүүдые, СССР-эй 1968 оной гүрэнэй бюджедые хаража үзэхэ үедэ Союзай Советэй саг үргэлжын комиссинуудай оруулһан дурадхалнууд, хэһэн ажаглалтанууд тушаа союзна республикануудай Министрнүүдэй Советүүдэй, СССР-эй министерствэнүүд болон албан зургаануудай абаһан хэмжээнүүд тухай комиссиин түрүүлэгшын орлогшо, депутат **И. М. Макаровай** мэдээсэлые комиссиин гэшүүд мүн лэ соносоо.

(ТАСС).

АРАДАЙ ШЭНЭ ТЕАТР

...бөр тосхоной соёлой ...ргэдэ һаяхан эмхид... ...адай театр В. Розовой ...» гэжэ түрүүшынгээ ...ниин 20-до табижа, ...а ехэтэ баярлуулаа. ...рагшад тосхонойнгоо ... наадахые ехэтэ һо... ...һан байна.

... театрай байгуулагдаһантай дашарамдуулан, Мухар-Шэбэрэй аймагай Советэй гүйсэдкомой түрүүлэгшын орлогшо нүхэр П. А. Фалилеев зүжэгтэ хабаадагшадые халуунаар амаршалха зуураа, саашадаа амжалта түйлахыень хүсөө.

Хүдөөгэй арадай театр байгуулһан ушар хадаа аймагай культурна ажабайдалай саашадаа хүгжэн һалбаржа байһаниие гэршэлнэ.

Соёлой байшангай директор нүхэр В. К. Зубарев арадай театр байгуулгада тон ехэ үүсхэл оролдолго гаргаа гэжэ онсолон тэмдэглэгдээ.

Р. НИМАЕВА,
«Ленинэй зам» газетын хүдэлмэрилэгшэ.

ДЭЭРЭ: Сэлэнгын аймагай Юрөөгэй дунда һургуулиин һурагшадай уран һайханай бүлгэмэй ...дтөө наада харуулжа байна.
Ф. СОРОКИНОП фото.

ДЭЛХЭЙЕ АБАРҺАН АРМИ

Арһа үбэргүй зэбсэглэһэн, хорото муухай дайсанда эсэргүү шэн зоригто тэмсэл дүрбэн жэл шахуу үргэлжэлөө бэлэй. Энэ дайн фашис Германиие Советскэ Союзай диилэһэн түгэс илалтаар, Европодохи зэбүүн хархис «шэнэ гуримые» усадхалгаар дүүрээ һэн. 1945 оной майн 9-нэй үдэр совет арадай агуу ехэ илалтын үдэр болонхой. Гитлеровскэ Германиие СССР-эй илаһан ябадалһаа харахада, социалис обществын илалта түгэс хүгжэлтые һаатуулан зогсоохо хүсэн дэлхэй дээрэ үгы байна.

Уласхоорондын империализмын эгээн хархис отряд болоһон германска фашизм СССР-тэ эсэргүү дай үүдхэхэдээ, совет байгуулалтые үгы хэхэ, манай ороной баялигуудые булимтаран эзэмдэхэ, Советскэ Союзай арадуудые богоолшолхо гол зорилго табиһан байгаа. Граждан дайнай жэлнүүдтэ империалистнуудай бүтээжэ шадаагүй юумые богонихон болзор соо бэелүүлхэ бэзэбди гэжэ немец-фашис булимтарагшад багсааһан байха. Гитлеровецүүдэй, тэдэнэй дахуулнуудай һүрэг арми эртээнһээ элсүүлэгдэн бэлдэгдээд, шовинизмын ба расизмын хоро шараар нэбтэрэн галзуураад, манай орон худар добтолоо һэн.

Дайнай түрүүшын үедэ Совет Арми таарамжагүй оршон байдалда ороһонһоо уламжалан, хүндэ хүшэр байлдаа хэһээр сухариха баатай болоо бэлэй. Манай Эхэ орондо ехэ аюулай тохёолдоһонтой дашарамдуулан, Коммунис парти дэлхэй дээрэхи түрүүшын социалис Эсэгэ ороноо хамгаалгада СССР-эй арадуудые уряалан жагсааһан юм. Дайсанай доторлгые сухарюулха, һүүлээрнь тэрэниие бута сохихын тула партиин уряагаар манай армида хэдэн миллион совет хүнүүд элсэн жагсаа бэлэй. Бүри дайнай эхин дээрэ Совет Армиин зэргэдэ дайлалдагшадай дунда: ородууд—61 процент, украинецууд—20 шахуу процент, белорусууд—4 процент үлүүтэй, бусад үндэһэ яһатад—15,3 процент болоһон. Аха дүү национальна республикануудай олохон түлөөлэгшэд анха түрүүшынхеэ дайнда хабаадабашье, аха арадуудай туһалһанай ашаар сэрэгэй ехэ болбосоролтой болоод, Эхэ ороной үмэнэхи сэрэгэйнгээ уялгые хүндэтэйгөөр дүүргээ.

Урдань гээгдэнги байһан СССР-эй арадууд сэрэгэй хэрэг эрхилжэ шадахагүй гэжэ фашис Германиин ба бусад капиталис оронуудай сэрэгэй тушаалтад баталан хэлэдэг байһан. Эдэ баталамжануудайнь шал буруу Эсэгэ ороноо хамгаалгын дайн элирүүлээ. Октябриин хубисхалай илаһан түрүүшын үдэрһөө национальна асуудалай ленинскэ ёho гуримаар шиидхэгдэһэн Совет орон доторхи сэрэгэй байгуулалтада СССР-эй арадууд бүгэдөөрэн хабаадаад, Совет Армиин дайшалхы хүсэ шадалые бэхижүүлгэдэ шухала нүхэсэл хангаһан байна.

Совет Арми хадаа социалис Эсэгэ ороноо хамгаалха тухай Ленинэй хараа бодолой үндэһөөр партиин хүмүүжүүлһэн, арадуудай дайшалхы нэгэдэмэл бүлэ мүн байһыень дайн элирхэйлэн харуулаа. Совет сэрэгшэд—СССР-эй арадуудай хүбүүд—сагланашагүй ехэ бэрхэшээл дабан гараа, баатарлигаар дайлалдаа. Москвагай, Сталинградай оршондохи байлдаануудай үедэ фашис шэлэмэл арминууд бута сохигдоо бэлэй. Москва болон Сталинградые хамгаалагшадай дунда ородууд, украинецууд, белорусууд болон казахууд, бусад үндэһэ яһатанай сэрэгшэд бии байгаа. Эдэнэй дайшалхы хани холбоон дайсанда дабагдашагүй хүсэн болоо һэн. Сошордолтой тэдэ үдэрнүүдтэ политрук Василий Клочков-Диев түрүүтэй 28 панфиловецай гайхамшаг тулалдаан тухай бүхы оромнай дуулаа бэлэй. Дубосеково разъезд шадар дайсанай 50 танк ниислэл хото тээшэ дугташан добтолһон юм. Тиигэбэшье һаань, манай шэн зоригто сэрэгшэд булюу хүсэтэй дайсантай тулалдахаар шиидээд, тэрэниие урагшань табяагүй. «Россин үргэн уужамшье һаань, сухарихын аргагүй—арадамнай Москва байна» гэһэн алдарта панфиловецуудай үгэнүүд Москвае хамгаалагшадай уряа болоо һэн. Сталинградай байлдаанда хабаадаһан Василий Зайцевай: «Волгоһоо сааша сухариха газар байхагүй!» гэһэн үгэнүүд мүн лэ Волгын хэрэмые хамгаалагшадта дайшалхы уряа болоһон юм. Волгодохи байлдаанда хабаадаһан бүхы союзна республикануудай сэрэгшэд Совет Армиин дайшалхы алдар солые арьбадхаа, гитлеровскэ һүрэг дээрмэшэдые зогсоохоһоо гадна, бута сохижо шадаха хаба шадалтай хүсэн бии гэжэ бүхы дэлхэйдэ харуулаа.

Ленинград хотын оршондо фашис һүрэг дээрмэшэдтэй тулалдаһан һүрөөтэй шанга, хэсүү шэрүүн тэмсэл 900 хоногто үргэлжэлөө бэлэй. Хүреэлэгдэн бүһэлэгдэһэн хото, тэрэниие хамгаалагшад, тэндэхи хүн зон шэнгеэр өөһэдтэнь тудаһан бүхы бэрхэшээл ба гасалангуудые нимэ удаан саг соо тэсэһэн жэшээ гэжэ түүхэдэ урдань байгаагүй юм. Ленинградайхид яагаад тэсээб, илааб гэхэдэ, пролетариадай революциин үлгы—Ленинэй хотые хамгаалһан, эдээнтэй хамта Карагандын ба Кузбассай шахтёрнууд, Узбекистанай хлопогшод, Коминин модошод болон бусад олон хүнүүд шэн зоригтойгоор дайлалдаа бшуу.

Белоруссиие, Прибалтикые, Украиные сүлөөлэлгэдэ хэдэн миллион совет сэрэгшэд хабаадаа һэн. Эдэнэр уһан хаалтануудые дабан гаталха, хото ба хүдөө тосхонуудта, хуурай газарта ба агаарта байлдаануудые хэхэ ушартай болоһон байгаа. Тиигэбэшье хаа хаанагүй шэн зориг, баатар габьяа, сэрэгэй эрхим шадабари гаргаһан юм. Олон жэшээнүүдэй нэгые абаад үзэе. 1944 оной мартда далайн ябаган сэрэгэй 384-дэхи батальоной морягууд, 3-дахи Украинска фронтын нэгэ частиин сэрэгшэд дайсанай ара тала худар һэмээхэн нэбтэрэн ороһон байгаа. 67 хүнһөө бүридэһэн энэ десант дайсанай ара талада ябуулга хэжэ, Николаев хотые совет сэрэгүүдэй эзэлэн абалга хүнгэдхэхэ зорилготой байһан. Эдэ десантнигууд дайсанай часовойнуудые усадхаад, шэнэ элеваторай ба портын байшангуудые эзэлһэн, тэндээ хамгаалга хэхээр зэһэн бэлдэһэн юм. Ябаган сэрэгэй 3 батальонһоо бүридэһэн ехэ буунууд, миномёдууд ба танкнуудаар хангагдаһан дайсантай тэрэ үглөөгүүр айхабтар шанга тулалдаа хэһэн юм. Немецүүд 18 дахин добтолбо, ехэ гэмтэлдэ орообошье, десантнигуудые элеваторһаа гаргажа шадаагүй. Десантнигууд Совет Армиин частьнуудай хүрэжэ ерэтэр элеватораа алдаагүй.

Хэсүү бэрхэтэй байлдаа хэжэ байһан эрэлхэг-сэрэгшэд иимэ радиограмма дамжуулһан юм: «Бидэнэр, нүхэр Ольшанскиин отрядай сэрэгшэд, офицернүүд ба морягууд урдаа табигдаһан зорилго дүүргэхын тула шуһанайнгаа һүүлшын дуһал хүрэтэр тулалдахабди гэжэ Эхэ оронойнгоо үмэнэ шахаа тангариг үгэнэбди». Эдэнэй дунда элдэб үндэһэ яһатанай сэрэгшэд—ородууд М. В. Коновалов, П. П. Артемов, украинецууд В. И. Киненко, Г. И. Ковтун, белорус А. С. Лютый, татар А. Д. Абдулмеджидов, СССР-эй бусад арадуудай хүбүүд бии байгаа. 67 хүнэй 12-ынь лэ амиды үлэһэн юм. Нүгөөдүүлынь баатарай үхэлөөр унаа. Эхэ оромнай отрядай дайшалхы ябуулгые үндэрөөр сэгнэжэ, бүхы 67 сэрэгшэдтэ Советскэ Союзай Геройн нэрэ зэргэ олгоо һэн. Николаев хотын үйлсэнүүдэй нэгэндэ ахалагша лейтенант К. Ф. Ольшанскиин нэрэ олгогдонхой. Баатар габьяата десантнигуудай хүндэлэлдэ зорюулан, энэ хотодо памятник бодхоогдоо.

Гитлеровскэ сэрэгүүдһээ хүнүүдэй, зэбсэгэй, дайшалхы техникын талаар булюу байһан ушарнай олон үндэһэ яһатантай Совет гүрэнэй, сэрэгэй эмхиин ехэ хүсэтэй, бата нэгэдэлтэй байһанай эли тодо гэршэ болоно. Олон үндэһэ яһатанһаа бүридэһэн Совет Арми газар дайдаяа немец-фашис булимтарагшадһаа бүрин сэбэрлээд, фашизмын ба хархис этэгээдүүдэй хара хүсэндэ эсэргүүсэн тэмсэһэн Европын арадуудта аха дүүгэй ёһоор гараа һарбайн туһалаа. Польшын, Югославиин, Румыниин, Болгариин, Чехословакиин частьнууд ба соединенинүүд совет сэрэгүүдтэй зэргэлэн ябажа, хамта дайлалдаа. Манай арми хамтын дайсанда эсэргүү тэмсэл хэжэ, арадуудай интернациональна холбоо барисаае улам ехээр бэхижүүлээ.

Совет Арми өөрынгөө сүлөөлхы үүргые гансашье зэбсэгэй туһаламжаар бэшэ, мүн марксизм-ленинизмын ба пролетарска интернационализмын агуу ехэ суртал бодолой хүсөөр бэелүүлээ. «Бүхы оронуудай олониитэ ажалшад бидэнэй тала бариха, бүхы худал хуурмаг юумые манай үнэн зүб хэрэг улам, улам ехээр илаха байха» гэһэн В. И. Ленинэй найдабари бодото дээрээ бэелээ. (Зохёолнуудай түгэс суглуулбариин 40-дэхи том, 173-дахи хуудаһан). Фашис дарлалтаһаа сүлөөрһэн оронуудайнгаа хуби заяае өөһэдынгөө мэдэлдэ оруулһан Европын арадууд фашис богоолшолгоһоо хүн түрэлтэниие абарһанайнь түлөө Совет Армида хододоо баясхалан хүргэдэг байхал.

Польшын, Болгариин, Чехословакиин, Венгриин ба бусад оронуудай ажалшад сүлөөлэгшэдөө ехэ хүндэтэйгөөр, инаг дуратайгаар угтаа. Советскэ Союзай Геройн нэрэ зэргэдэ хүргэһэн орденууд болон медальнуудаар шагнагдаһан совет сэрэгшэдэй дунда 194 үндэһэ яһатанай, арад үндэһэтэнэй түлөөлэгшэд бии. Эдэнэр үнэн зүб хэрэгэй илахын түлөө эрэлхэг зоригтойгоор тэмсэжэ, Эхэ оронойнгоо эрхэ сүлөө, бэеэ даагһан байдалые эрхим зэргээр аршалан хамгаалаа. Энэнь СССР-эй арадуудай хани барисаанай, бата найрамдалай арми болоһон Совет Армиин онсо өөрэ талые эли тодоор харуулаа.

Фашис Германиин бута сохигдоһонһоо уламжалан, Европын олохон оронууд өөһэдтөө ниитын шэнэ байгуулалта зохёон байгуулха, социализмын замаар найдамтай дабшаха аргатай болоһон байна. Империалис Японие Совет Армиин үй дэлдэһэн ушар колониальна арадуудай национально-сүлөөрэлгын тэмсэлэй үргэдэн дэлгэрэлгэдэ ехээр нүлөөлһэн, Азиин хэдэ хэдэн оронууд дотор социалис революциин амжалта түйлаха аятай һайн арга боломжо хангаһан байна.

Мүнөө Советскэ Союз гансахан социалис гүрэн бэшэ болонхой, мантай зэргэ бусад социалис оронууд амжалтатайгаар хүгжэжэ байна. Социалис оронуудай хоорондын харилсаан марксизм-ленинизмын ба пролетарска интернационализмын гол ёһонуудые үндэһэ болгоно. Социалис оронуудай бата нэгэдэлынь социалис орон бүхэнэй национальна бэеэ даагһан байдалтай, бүрин сүлөөтэй байлгын үнэн найдабари болоно.

Хүн түрэлтэнэй түүхэдэ анха түрүүн коммунизм байгуулгын зам нээһэн Советскэ Союз дэлхэйн социалис байгуулалтые батадхахын тула, арадуудай амгалан тайбан, аюулгүй байдалай түлөө тэмсэгшэ хүсэнүүдэй нягта эмхидэл хангахын тула шухала бүхы юумэ хэнэ. Социалис хани нэгэдэлтэ оронуудай политическэ, экономическа, оборонно хүсэ шадал саг үргэлжэ бэхижүүлхын тула шухала бүхы юумэ хэхээр манай партиин бэлэн байдагые КПСС-эй ЦК-гай апрелиин Пленум дахинаа баталан харуулаа.

Эхэ оронойнгоо политическэ, экономическа, оборонно хүсэ шадалые улам бэхижүүлхэ гээшэ партиин ба бүхы совет арадай түрүүшын ээлжээнэй зорилго болоно. Хүдэлмэришэдэй, инженернүүдэй, конструкторнуудай, эрдэмтэдэй оролдолгын ашаар Совет Армимнай добтолхоор забдаһан ямаршье дайсаниие бута зада сохижо шадахаар мүнөө сагай хамгаалгын зэбсэгүүдтэй болонхой.

Социалис Эсэгэ ороноо хамгаалха ленинскэ хараа бодолые хүтэлбэри болгон, Зэбсэгтэ Хүсэнүүдээ улам һайжаруулха, социалис оронуудай арминуудай нэгэдэл бэхижүүлхэ, сэрэгшэдые пролетарска интернационализмын үзэл бодолтойгоор хүмүүжүүлхэ хэрэгтэ Коммунис парти онсо анхарал хандуулна.

П. ШУКТОМОВ,
КПСС-эй ЦК-гай дэргэдэхи Марксизм-ленинизмын институдай ахалагша научна хүдэлмэрилэгшэ.

Элүүр энхын булан

ҮРГЭҺЭ НОЙР ХЭМТЭЙ

Хүнэй ажамидаралда үргэһэ нойрой зайлашагүй шухалань бүгэдэндэ мэдээжэ. Бүхөөр унтажа, һүниндөө һайнаар амарһан хүн бүхэли үдэр һэргэлэн ябадаг, ехэ бүтээсэтэйгөөр хүдэлдэг. Гэхэ зуура нэгэ зариман һүни үргэһөө хүрэдэггүй аад, үдэртөө нойгодог, харин нүгөө заримашуул унтахаһаа садахаа болидог байна.

Элдэб шалтагаанаар хүнүүд үргэһэ нойроо алдадаг. Ехэнхидээ нервын үбшэнтэй хүнүүд унтажа ядадаг. Тиимэһээ үргэһэ нойр муутай болоһон хүн нэн түрүүн врачта хандажа, үбшэн байбал, эмшэлүүлхэ ёһотой ааб даа.

Харин үбшэнгүй элүүр аад, үргэһэ нойроо алдадаг ушар бии. Энэнь элдэб шалтагаантай.

Адаглахада, нэгэ эртэ, нэгэ орой унтадаг, үргэһэ нойройнгоо саг хэмшүүлээгүй хүнүүд олонхидоо мууса унтанабди гэдэг. Дадаһан унтариһаа хүлхибэл, унтахаһаа урид сэдьхэлээ ехээр хүдэлгэбэл—хүнүүд һэргэшэдэг, унтажа ядадаг.

«Толгойгоо дэрэдээ хүргэбэл хурхиршадаг» байхын тула, унталгын хэм гурим наринаар сахиха шухала.

Нэгэл сагта унтажа, бодожо заншаха. Жэшээнь, үдэшын 11 часта унтадаг байха гэжэ шиидэбэл, алгадгүй тэрэл сагтаа унтажа хэмшэхэ шухала. Сүүдхэдээ хэды час унтабал таарахаб?

Нялха үхибүүн сүүдхээр шахуу унтадаг ааб даа. Үйндөө хүрэһэн багашуул 16 час, һургуулида ябадагууд 10 час гэхэ мэтээр—наһанайнгаа илгаагаар сүүдхэдээ элдэб хэмтэйгээр унтадаг гээшэ. 18-һаа дээшэ наһатанай сүүдхэдээ 8 час унтабалнь хүрэхэ. Наһажаал болоһон хүнүүд 5—6 час соо үргэһэндөө сададаг. Үргэһэн хүрэнэл гээд үлэмжэ удаан унтахада, бэе үлүү һайн амардаггүй, харин шэнээ гамир һулададаг, үдэртөө һажадһан хүрэдэг.

Хэн сүүдхэдээ хэды тухай унтахаб, үргэһэ нойрой ямар хэм заншал баримталхаб гэжэ хэн хүндэ тодорхойлон хэлэхэнь хүшэршэг ааб даа. Хүнүүд ажал хүдэлмэриингөө, гэр һуудалайнгаа, элүүр энхынгээ байдал дээрэһээ дулдыдан, өөртөө тааруу гурим тогтоохо зэргэтэй. Тиихэдээ һурамхи болоһон нэгэ хэмдэ оробол, тэрэнээ хазагайруулхагүйе оролдохо юм.

Унтаридаа орохоһоо хоёр час урид үдэшын хүнгэншэг хоол бариха. Архи, кофе, гашуун сай гэхэ мэтэ хүниие һэргэгшүүлдэг умда уухагүй, унтаридаа ороод ном уншахагүй. Унтахаһаа урид — үдэшэ газаагуур 1—2 час сэбэр агаарта ябадаг заншалтай байбал, бэедэ һайн.

Унтадаг таһалга, орон хэбтэри хододоо ариг сэбэр байха зэргэтэй. Шууяан шурхираан, гэрэл туяа гэхэшэлэн—хүнэй үргэһэ һэргэгшүүлдэг юумэ шадаал һаа зайсуулха шухала. Унтарида орохоһоо урид бүлеэн уһанда хүлөө хэбэл гү, али душда оробол, үргэһэн хүрэсэтэй болодог.

Үргэһэ нойр хүргэдэг эм врачай зүбшэлгүйгөөр хэрэглэжэ болохогүй.

Н. И. ЖУКОВА,
республикын больницын врач.

ДОСААФ-ай БУРЯАДАЙ КОМИТЕДЭЙ ПЛЕНУМ

ДОСААФ-ай Буряадай комитедэй һаяхан болоһон пленум СССР-эй ДОСААФ-ай 3-дахи автомотолотерей үнгэргэхэ тухай асуудал зүбшэн хэлсэбэ. Тус асуудалаар ДОСААФ-ай республиканска комитедэй түрүүлэгшын орлогшо нүхэр Ольховатский элидхэл хэһэн байна.

Пленум энэ шухала хэмжээ ябуулгада эдэбхитэйгээр хабаадалсахыень республиканска комитедые, аймагуудай ба эхин организацинуудые, штатна болон спортивна техническэ клубуудые уялгалаа.

Тэрэшэлэн пленум ДОСААФ-ай Буряадай комитедэй түрүүлэгшэ нүхэр С. К. Идебекиие бэеынь муудаһан дээрэһээ уялгаһаань сүлөөлөөд, орондонь нүхэр А. К. Александровые һунгаба.

Г. ЗЫБИНА.

А. Гарриман—США-гай делегациин толгойлогшо

ВАШИНГТОН. (ТАСС). Онсо даалгабаринуудые дүүргэдэг элшэн сайд Аверелл Гарриман ДРВ-гэй түлөөлэгшэдтэй Парижда даб дээрэ уулзаха США-гай делегациин толгойлогшоор томилогдоо гэжэ эндэ соносхогдоо.

...й олониитын эмхинүүдэй мэдүүлгэ

(ТАСС). КНДР-эй оло..., тэрэ тоодо Корейн ...арадуудай бүлгэм, ...ан ёһоор нэгэдүүлхэ ...рамдал хамгаалха бү...льна комитет, Ко... профсоюзууд болон ...дын демократическа ...айн бүхы оронуудай демократическа эмхинүүдтэ, дэлхэйн арадуудта хандаба. Тиихэдээ корей арадта эсэргүү американ сэрэгшэдэй хорото муухай аашануудые эрид шууд буруушаахыень, американ эзэрхэг түримхэй сэрэгүүдые Урда Корейһээ дары гаргаха эрилтэ бүри эрид шангаар табихыень уряалба.

...ниие хорлохо һэдэлгэ гаргагшад баригдаа

(ТАСС). Алжирай революциин ...түрүүлэгшэ Бумедье...а хоро хүргэхэ һэдэл... ...апрелиин 25-да гарга...дэй, тэрээндэ ха...нинь аюулгүйе са...ар баригдажа хааг... агентство мэдээсэбэ.

Тэрэнь хэн бэ гэхэдэ, 1967 оной декабриин 14—15-да полковник Збири гэгшын үүдхэһэн буһалгаанда хабаадагша майор Амар Меллах болоно. АПС-эй мэдээсэһэнэй ёһоор, Меллагтай хамта хорото һэдэлгэ гаргагшадай олонхинь баригдаһан байна.

...до байлдаан боложо үргэлжэлһөөр

(ТАСС). Сайгондо, тэрэ...ндо байлдаан замха..., Урда Вьетнамай ... захаар үсэд шанга тулалдаанууд боложо үргэлжэлһөөр. Сайгоной дүрбэн райондо комендантын час соносхогдонхой.

...тэй дипломатическа харилсаагаа таһалба

(ТАСС). Тунисай прави... дипломатическа ха... шиидхэбэри гар... республикын президент ... правительствын тол... зарим мэдүүлгэнүүд дипломатическа харилсаагаа таһалха шалтагаан болоо гэжэ Тунисай гадаадын хэрэгүүдые эрхилдэг гүрэнэй секретариадай зүгһөө эндэ тунхаглагдаһан тусхай мэдүүлгэ дотор хэлэгдэнэ.

ХИТАДТАХИ ҮЙЛЭ ХЭРЭГҮҮД ТУХАЙ

Орон доторхи байдалайнь улам һужэржэ байһые Хитадһаа ерэһэн мэдээсэлнүүд гэршэлнэ. Хитадай ниислэлдэхи «Цзинганьшань» «Синьбэйда хуньше» гэжэ хоёр бүлэг студентнэрэй хоорондо дайнай шэнжэтэй тулалдаан боложо байнхай. Энэ хоёр бүлэглэлэйхид бүри апрелиин 26-да Пекинэй университедэй байшангуудые эзэлээд, тэдээн дотор баррикада эмхидхэһэн, өөһэдынгөө тугуудые хиисхэһэн, элдэб эсын юумээр зэбсэглэн, үе-үе хоорондоо тулалдадаг болоһон байна. Университедэй байшангуудай черепицэ хушалтанууд задалагдаа, энэ «хэрэм» худар нэбтэрэн орохые һэдэһэн нүгөө талынхидые черепицээр заха зайгүй шэдэнэ. Студентнэрэй хоорондын тулалдаанууд мүн баһа арадай университедтэ, «цинхуа» гэжэ университедтэ болоһон, майн I-нэй үдэршье замхаагүй байна.

Гадаадын хэблэлэй мэдээнүүдэй ёһоор, майн I-нэй урдуур Пекин худар сэрэгүүд асарагдаад, хотын захаар ба стадион дээрэ байлгагдаа. Ажалшадай Майн нэгэнэй демонстрацинууд Хитадта 1960 онһоо хойшо болоногүй. Хотын паркнууд дотор хүн зоной эмхидхэдэг заншалта наада зугаа энэ удаашье болюулагдаһан байна.

Ниислэл хотодохи промышленна үйлэдбэри нилээд ехээр задагайранхай. «Соёлой хубисхалай» хүтэлбэрилэгшэ Чэнь Бо-да гэгшэ шицзиншаньска металлургическа комбинатай хүдэлмэришэдэй урда үгэ хэлэхэдээ үйлэдбэрилгэсэ һэргээхые идхаад, «Пекинэй заводуудай олонхинь, илангаяа хүндэ промышленностиин заводууд хүдэлмэреэ болюуланхай» гэжэ мэдэрбэ.

Провинцинуудта зоной хараһаар байтар хүнүүдые саазалһан тухай шэнэ мэдээнүүд, хэһээлгэ мүрдэлгын юрэнхы дээрээ шангадажа байһан тухай мэдээнүүдшье эндэхи оршон байдалай улам һужэрэн муудажа байһанай гэршэ болоно. Апрелиин 26-да Чанчуниин (Цзилин провинциин гол хото) стадион дээрэ нютагай олохон хүдэлмэрилэгшэдые «сүүдлээ». Эдэнэр «Маогой штабта» эсэргүү ябуулга хээ гэжэ гэмнэгдэбэ. 6 хүн саазалагдахаар шиидхэгдээ, бусадынь бүхы наһан соогоо гү, али удаан болзороор түрмэдэ хаагдахаар сүүдлэгдээ.

Мүн иимэл сүүдлэлгэ апрелиин 27-до Шанхайдахи соёлой хубисхалай талмай дээрэ болоһон байна. Мао Цзэ-дун ба Линь Бяода «добтолоо» гэжэ гэмнэгдэһэн 7 хүн саазалагдахаар шиидхэгдээд, тэрэ дороо буудагдаа. Энэ саазалалгын үедэ хунвэйбинүүд «баярлаһандаа дэбхэрэлдээ» гэжэ Шанхайн радио мэдээсэбэ. Шанхайда хэгдэһэн, дундада зуунай үеын энэ зэрлиг муухай ябуулга телевиденеэр дамжуулагдаа.

Иигэжэ зоной хараһаар байтар саазалалгануудай хэгдэжэ байһан тухай мэдээнүүд һүүлэй үдэрнүүдтэ Гуандун провинциһаа, Дотоодо Монголһоо мүн лэ абтаа. Хүхэ Хотодо (Дотоодо Монголой түб) саазалагдагшад КПК-гай комитедэй нэгэдэхи секретарь, Дотоодо Монголой арадай комитедэй түрүүлэгшэ байһан Уланьфу гэгшэтэй «хорото холбоо барисаатай» байгаа гэжэ гэмнэгдэбэ. Энэнь автономито районуудтахи нютагай үндэһэн хүдэлмэрилэгшэдые хюдэһан хорото муухай ябуулга болоно.

«Соёлой хубисхалда» эсэргүү талынхидые дахинаа мүрдэхэ хюдаха ябадалда хунвэйбинүүдые тухиран гааруулха гэжэ маоцзэдунайхидай хэблэл оролдоно. Хунвэйбинүүдээр намнагдаһан партийна, захиргаанай ба ажахын хүтэлбэрилэгшэдэй хэрэгүүдые дахинаа хаража үзэхөөр һанамжалһан «баруунай хэлбэрилшэдые» үгы хэхэ эрилтэ тэдэ газетэнүүд табина.

Элдэб провинцинууд дотор «Маогой штабта» эсэргүү талынхид «революционно эмхинүүдтэ» шурган ороод, «ревкомуудта» эсэргүү һөөргэдэхы добтолго хэхээр бэлдэнэ гэжэ Хитадай хэблэл баталан мэдээсэнэ. Тэдэ газетэнүүд харша талынхидта эсэргүү «хюдалгын дай» хэхыень маогой талынхидые уряална. Иимэ («эсэргүү талынхидта олоороо добтолон дараха, тэдэндэ һамбаа забда үгэхэгүй, хюдалгын дай хэхэ» гэһэн) уряа анха түрүүн Цзянсуска провинциин «ревкомой» түрүүлэгшэ Сюй Ши-ю гэгшын статья дотор гараһан юм. Тэрэнь апрелиин 12-то «Жэньминь жибао» газетэдэ тунхаглагдаһан байгаа.

Мао Цзэ-дунай бүлэгэй гол номнолшо органууд — «Жэньминь жибао», «Хунци» гэдэгүүд—мүн лэ оршон байдалай улам һужэрхэ байһые мэдэрхэ баатай болоо. «Тэмсэл улам орёо, үргэн ехэ боложо байна» гэжэ тэдэ органууд бэшэнэ.

(ТАСС).

Бонн сошордолдо оронхой...

БОНН. (ТАСС). Университедүүдтэ Бонной гүрэн дотор бии болгогдоһон хархис гуримууд тушаа Баруун Германиин студентнэрэй үргэн олоороо дураа гутажа байһан ушар дотоотын политическэ байдал тухай яриндаа дахинаа үнгэргэхыень ФРГ-гэй бундестагые баалхаа. Түрүү үзэл бодолтой студентнэрэй ударидагшадай нэгэн Р. Дучке гэгшын ами наһанда хоро хүргэһэнэй һүүлээр, һаяхан бүхы орон дотор болоһон олон мянган студентнэрэй демонстрациһаа уламжалан иимэ ябуулга хэгдэбэ.

ШЭХЭНЭЙ ШЭМЭГ НЮДЭНЭЙ ХУЖАР

ЭНЭ ХУУДАҺАНДАМНАЙ УНШАГТЫ:

○ *Уран зурагай выставкэ.*

□ Гунга Чимитовэй гурбан сонет.

⊕ Будамшуугай шэнэ зохёол.

Гунга ЧИМИТОВ

ГУРБАН СОНЕТ

ҺҮГЭДЭНЭБ

Арад зонойнгоо ухаан бодолдо
һүгэдэнэб,—
Алдуу эндүүемнай уридшалан
сарадаг лэ.
Арадаа дахуулаад, һургаал үгэн
бүгэдэндэ,
Арюун һайхан замаар манние
заладаг лэ.

Уладай үгые тоодоггүй хүн
ушардаг,—
Үһанай эрьюулгэдэ абтаһан
зомгоол даа тэрэшни.
Урасхалдаа тэрэ дахин орожо
ядадаг
Уйлганан, мэгдэн, хэдыш
эрьелдэ, тэмтэрэшье.

Сэсэн, хурса, уран оньһон
үгэһөө
Сээжээр һонор, нюдөөр хурса
болонобди.
Эжы, абынгаа наһанай дүй
дүршэлһөө
Эрмэлзэлдээ алтан түлхюур
олонобди.

Үе дамжан ерэһэн энэ нангин
үгые
Үйлэ хэрэгтээ үдэр бүхэндэ
нэбтэрүүлээ.

ЗАЛУУ ЭХЭНЭРЭЙ ҮГЭ

Ажалша бэрхэ гээшэнь, номгон
шэнжэтэй,
Абари зангаар урин, хүндэшэ,
нүхэдтэй
Аймшагтай һайн хүндэ хадамда
гараашдаа,
Аза талаантай түрэһэн басаган
байгааш даа...
Танихал хүмни уулзаад, нигэжэ
намда
Таһалгаряагүй хэлээд һалахагүй
юумэл.

Талаан хүндэ байдаггүй юм
гээд, танда
Тайлбарнлан хэлэхэдэ,
хамаг нюуса нимэл:
Наһанай жаргал одоол
өөрһөөтнай эхитэй,
Нангин дураяа нарннаар сахиха
хэрэгтэй.

Һэжэг, муулар ажабайдалда
харша лэ,
Һэбхи ябадалһаа гэр бүлэеэ
аршала.
Амарагайнгаа һайн талыень лэ
бэдэрэ,
Алдуу эндүүень хододоо заһан
сэхэлэ.

АНХАНАЙ ТЭБШЭ

Эдихэ, абахын түлөөл ухаагаа
ехээр гүйлгэдэг
Эдэгэхэгүй үбшэнтэй хүнүүд
хаа-я байхал даа.
Хүлһөө гаргажа, олоһон эдеэн
амтатай юм гэдэг,
Хүнгэн мүрөөр олзо хайха
гээшэ—муухай даа.

Энэ үнэн үгые хадуунгүйгөөр
ухаандаа,
Эндүү алдуугаа сагааруулха
гэдэг зон бии:
—Алтан дэлхэй дээрэ үнгэргэхэ
нэгэ наһандаа
Амар жаргалһаа арсаха—гэһэн
хонгор зан лэ.

Гэнэн хонгор зандаа наһаа
үнгэргөөд һэжэггүй,
Гэдэргээ эрьен харахаб, һанаа
сэдьхэл тэгшэ.
Хара хэрэгээр олдоһон зөөри
намда хэрэггүй—
Хажуудаа абаад ябуужаб
анханайнгаа хахархай тэбшэ.

Һайхан сагаан сэдьхэлнай
хүнэй сэнгүй баялиг лэ,
Һаруул наран элшэеэ гамгүй
дээрэм хаялаг лэ.

УРАН ЗУРАГАЙ ВЫСТАВКЭ ТУХАЙ

ГАЙХАМШАГ БҮТЭЭЛНҮҮД

Улаан-Үдымнай музейдэ уран бэлигтэнэй эгээл эрхим дээжэ бүтээлнүүд хадагаламжада байдаг, хирэ-хирэ болоод лэ тэдэнь хүн зонойнгоо үзэмжэдэ табигдадаг, баяр омогорхол үүсхэжэ байдаг лэ!

Тиин энэ «дараса» баялиг соогһоо эгээл бахархама гайхамшаг хубинь—буряад арадай суута уран зураашан Цыренжап Сампиловай бүтээлнүүд болоно. Тэрэнэй түрэһөөрнь 75 наһа гүйсэһэнтэй дашарамдуулан, дурсагдаһан музейдэ выставкэ һаяхан нээгдэбэ... Бүхы залнуудынь уран зураашын бүтээлнүүдээр дүүргэгдэнхэй. (Гэбэшье арбанайныньшье нэгэ хуби эндэ бии гү, али үгы гү гэхээр. Музеймнай багтаамжа даб дээрээ имэл һэмнай даа).

Харахада, булта танил зурагууд. Хэды тиимэшье һаа, һалаха, хахасахын аргагүйнүүд...

Тоһон шэрээр гү, бэхээр гү, али карандашаар бүтээһэн али алишье зурагынь хэлэшэгүй түрэл дүтөөр үзэгдэжэ, сэдьхэлэймнай хамаг хүбшэргэй дээрэ наадана, арадаймнай 1930—1940-өөд онуудтахи ажабайдал нюдэндэмнай тоншье элихэнээр харагдана, түрэл хизаар нютагайнгаа үнгэ зүһэ эндэ хаража жарганабди.

Гадна Ц. Сампиловай зохёолнууд буряад арадай искусствын яажа тогтонижон мандаһые, арадай түүхын хүгжэлтын шатануудые элирхэйлэн харуулһан гайхамшаг домог болоно.

Теэд выставкэдэ табигдаһан хэдэ хэдэн зурагуудайнь удхые сэдьхэл дотороо дахинаа һэргээел даа.

«Полевой станда — агитатор», «Санжеевтэ М. И. Калинин орден барюулна», «Ленинскэ десятина», «Дээдэ-Үдэ хотодо партизануудай оролго» гэһэн зурагууд үнэхөөрөө буряад арадай анха түрүүн яажа революцида хабаадалсаһан, социализм байгуулалсаһан тухай сэдьхэл зүрхэ доһолгомоор хөөрэжэ үгэнэ.

Партизанууд тухай. Нютагтаа Совет засаг бэетэ мяхатаараа тэмсэжэ тогтоолсоһон, хамгаалалсаһан ород, буряад баатарнууд тухай ямар хурсаар зуранхайб. Түүхын хуудаһа һонирхон иража байһан мэтэ.

«Хонишон» гэжэ суута зурагынь. Тэрэнние харахадаа, уран зураашын өөрынь намтар һанагдаадхина... Нара һалхинда хүрьһэжэһэн шарайтай, хүдэр бэетэй, хүл нюсэгэн хүбүүхэн гартаа богонихон бургааһан урга барижа, хүхэ ногоон зүлгэ дээрэ зогсоно, талын уужамда таран бэлшэһэн хони ямаадаа хаймадан харана... һарьмай дэгэлхэниинь ара мүр дээгүүрээ халта хангиранхай. Хүл нюсэгэн энэ хүбүүн сохом лэ нютагай баянай хонин һүрэгые адуулжа ябана. Гэбэшье ехэл шираг, мундуу хүбүүн. Алхалха, зогсохоньшье адар, хүдэр. Һанал бодолыньшье холын янзатай. Уран зураашан Сампилов өөрөөшье батраар Сампил Олзоевто хүбүүшэлэн үгтөөд байхадаа, эгээл иимэ түхэлтэй ябаа бэшэ һэн гү... Эгээл энээн тухайдаа домоглоно гү гэхээр. Тиигээд тэрэнние тойроһон хони ямаад амиды шэнгинүүд...

Алдарта «Бугуулишан». Хабарай талын дунда халтар хара эмнигые эрьюулһэн шуран түргэн дабшасатай бугуулишан. Дэрбэгэр ехэ дэлһээ хиисхүүлэн шуумайжа ябаһан эмнигые мэнэ хүсэжэ, бугуулидаа оруулхань ха... Түргэн гүйдэлэй һэбшээ һалхинда юм гү—уруудам талын сэсэг ногоон долгилон гүйбана... Бугуулишанай түргэн, мэргэниинь ехэ гоёор харагдана. Тэрэ өөрөө яагаа хүн гэхэнөөр, зохидхоноор эмээл дээрэ һуунаб—имагтал хара багаһаа мори унажа һураһан хүн иимэ байлтай. Хубсаһа, гуталыньшье тааруу гээшэнь аргагүй. Огторгойгоор хүлгэһэн бөөн бөөн үүлэнүүд бугуулишанай хүдэлсэ, дабшасые бүришье шуудам болгоно... Алталиг сагаан үүлэнүүд, хүхэ сэнхир огторгой, зөөлэн хүхэ ногоон, газарай хүрибтэр шара нюруу, эмээлэй шад улаан бүүргэ гэхэ мэтэнүүд зурагта бүришье һүрөөтэй үнгэ оруулна.

Зураг дотор нэгэшье үлүү юумэн үгы. Хуул—шухала хэрэгтэй соогоо бүрилдэнхэй.

Ингэжэ Сампилов залуу наһанай, залиршагүй мундуу хүсэнэй гоё һайханние элирхэйлнэ. Ажабайдалай тон юрэнхы нэгэ үзэгдэл аад, энэнь иимэ сэдьхэл зүрхэ хүдэлгэмөөр лэ!

Ц. Сампилов амитадые аргагүй бэрхээр зурадаг байһан. Тэрэ хадаа ан арьятан, гэрэйшье амитадай аяг зангые, дүрсэ маягые угаа мэргэчээр оложо, таажа харуулна. Эдэнние багшань—И. Н. Жуков ехэ үндэрөөр сэгнэдэг һэмнай: «Зураһан моридынни турьяхаар гү, али хүлөөрөө тэнтэ хайражархихоор бэлэн байна» гээд магтажа ханадаггүй һэн.

«Буханууд» гэһэн зурагынь ямар һонин бэ! Эндэ зурагдаһан буха бүхэнэй «онсо илгаа», аяг зан харагдана бэшэ гү? Хүри улаан ба сагаан буханудай һажангир залхуу нюдэнүүд хэды амиды мэтэшье һаа, яаһан ондо ондоонууд бэ! Баһа сэхэ, годигор—ондо ондоо эбэрнүүдынь олон юумэн тухай ойлгуулжа үгэнэ бэшэ аал?

«Эхэнь хамгаална» гэһэн зураг соо адуун шоно хоёрой «харилсаан» яаһан уран хурса бэ! Гайхалтай лаа! Ингэжэ тэдэнэй байхые хажуудань ошожо хараһан бэшэ аад лэ, ямар үнэншэмэ гоёор зураа б!

Выставкэдэ мүн уран угалзануудай зурагууд табигданхай. Арадайнгаа асаржа ерэһэн баялигые уран зураашан суглуулан мүнхэрүүлхын хойноһоо хэды ехээр оролдооб! Ганса энэ хүдэлмэреэрээшье түүхэдэ оромоор лэ! Гааһа, эмээл, бэһэ, хүй, хутагын барюул гэхэ мэтые буряад зонойнгоо ямар гоёор шэмэглэдэгые мэдэнэбди. Эдэнние Ц. Сампилов аргагүй һайхашаадаг, ехэл оролдосотойгоор суглуулдаг байгаа. Хүдөө командировкодо ошоходоол, зэр зэмсэг, гэр доторой эд бараан дээрэхи угалза зурагуудые наринаар буулган абажа асардаг һэн ха.

Тэрэ өөрөөшье һонин угалзануудые бүтээһэн. Эдэнэйнь зарим хуби выставкэдэ табяатай, ехэтэ магтуулаанхай.

«Талада байһан адуун» гэжэ Бүхэсоюзна выставкэ дээрэ 1947 ондо харуулагдаһан зурагы[нь] мэдэнэбди. Угаса э[...] үргэн талын дунда аду[...] шэнэ. Ехэ бүрхэг һал[...] лын улаа хадануудай [...] үүлэ манан хөөбөлзэн [...] таладань хүрин хээр, [...] тэй зэргэлээд боро, саб[...] зогсоно... Бүрхэг үдэр [...] ямар байдагые яаһан [...] наб! Тэрэ наада тала[...] адуун хоолзуураашье [...] хээр лэ.

Мүн дурсагдаһан [...] хуудаһан дээрэ 1943 он[...] «Хори буряадай хури[...] үнгэтэ уһан шэрээр зу[...] дынь үлэмжэ һонин, ех[...] ческа удха шанартай. [...] гай ажабайдалай сцен[...] тодоор харуулагдана.

Ц. Сампилов совет [...] зүгэй уран зураашадай [...] хүндэтэй һуури эзэлдэг [...] бди. Өөрын онсо [...] тайгаар зурахаһаа [...] люциин аша туһаар [...] олоһон буряад арадай[...] лые аргагүй ойлгосотой [...] руулжа шадаа.

Саашадаа совет [...] орондоо дурлангяар, [...] хүмүүжүүлгэдэ буряад[...] гайхамшаг бүтээлнүүд[...] үүргэ дүүргэхэ байһан[...] гүй.

Энээн тухай дурсагд[...] дахинаа гэршэлбэ.

Р. ЦЫ[...]

Уран бэлигт[...] мүрысөөн

Республикын хүдөө[...] гуудта, фабрика болон[...] дуудта, һуралсалай г[...] та уран бэлигтэнэй [...] тоосоонууд боложо [...] һөөр.

Һаяхан ЛВРЗ-гэй с[...] дондо ниислэлэймнай [...] нодорожно районой [...] ханай бүлгэмэйхид [...] дабаряа харууба. [...] Улаан-Үдэ станциин [...] ЛВРЗ-гэй, авиацион[...] дой, профессиональн[...] скэ училищинуудай [...] онсо шалгарһан бай[...]

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: [...] соёлой ордонойхид х[...] дажа байна.

П. БУРМАКИНАЙ

«ӨӨРӨӨ ГУТАЛГҮЙ САБХИШАНДА АДЛИ»...

— Эй, хүбаан, ерэл даа наашаа! Энээхэн шүүрхэ хоёр болгоод үгыш!..—гэһэн ооглоо-гэнтэ дуулаад, харан гэһээм, нэгэ һухэ бариһан хүгшөө намайе даллажа байба. Дүтэлжэ ерэхэдэмни, тэрэ ехэл уншарайгтайгаар гэмэршэ:—Юрэдөө энэ гортопойхид яашоо гээшэб, гурба һарын саана нэгэ машина хахалһан түлеэ захиһамни имэ шүүрхэнүүдые үсэгэлдэр буулгабал... Эдэнь шал нойтон, хатаагаагүйдэ аргагүйл даа...

— Хахалһан түлеэ захиһантнай юундэ энэ шүүрхэ буулгаа гээшэб?

— Тиимэнь үгы гэнэл. Үшөө энээнние буулгаһамнай хүрөө гэжэ мэдэ гэбэл.

— Теэд та хахалһан түлеэнэй түлөө мүнгэ түлөө ха юмта.

— Яахабши даа, һэегүй ошог гэжэ һанаа һэм даа... Ходол нигэдэг юм лэ дээ...

Иимэ харюу дуулахадаа һэжэглээдхибэб: «Тэрээхэн үлүү гараһан мүнгэ хэн эдинэ гээшэб? Гортопой зарим хүйхэрнүүд гү, али грузчигууд гү?»—гэһэн бодолдо абтахадаа, Шишковкын 13 айлда орожо асуухадамни, дүрбэн айлынь гомдобо: «Юрэдөө гайхагшабди. Нёдондо баһа тиихэдэнь гортопой поён Панасенкада гомдоһомни захиһан түлеэем тэрэ складаархиниинь ехэ удаан буулгажа үгөөгүй һэн. Ноёндоо хараалгахадаа намда хороо гаргаа ха юм...». Үшөө нэгэ айлда ороходомни: «Швырок бү захигты, хэрэггүй. Грузчигуудаар хөөрэлдэбэлтнай өөһэдөө дуратайетнай буулгаха. Гансал тэрэ мүнгөөрөө амынь лэ тоһодохоёо бү мартаарайгты!»—гэбэ гээшэл даа. Оошье даа, Улаан-Үдэлэмнай пэшэн түлидэг айлнууд хэды олон гээшэб, хэды олон хахад литрэй мүнгэн нигэжэ тэдэ эдилгэ абагшадай хармаан руу урдана гээшэб. Хэды олон хүн мэхэлүүлнэб, хүдэлмэрилжэ олоһон мүнгөө тэдэ хобдогуудта эдюулнэб?

Эдэ бүгэдэ тухай би Улаан-Үдынгөө гортопой директор Панасенкатай тушаан болоожо тэрэ үдэр үйлсэдэ уулзашоод хэлэбэ гээшэб:

— Юрэдөө бүтэхэгүй юумэн болоожо аяар мүнөө хабар байхаһаа эхилбэл. Хүн зон дахяад түлеэнэй хойноһоо элдэбээр аргаа бэдэржэ захалба. Түлишөөр дуталдахада бэрхэтэй байна. Юун болоно гээшэб. Али Буряадаймнай хүбшэ тайгын ой модон...

— Болигты, болигты... Ондоо юумэн тухай хэлэгты. Юрэдөө сэхыень хэлэбэл, эдэ бүгэдэ асуудалнуудһаа тэрьелжэ, энэ үйлсэдэ гарадаг болоод ябанаб. Кабинедтэм амар һуулганагүй, хүн зоной түлеэ эрихэ гээшэнь заха хизааргүй. Гайхалтай —шэнэ гэрнүүд баригдажал байха, теэд пэшэнүүд үсөөрнэгүйл!..—гэжэ гэмэрбэ.

— Арайхан эртэдэжэ пэшэнүүдэй үсөөрхые хүлеэнэ бэшэ гүт? Наада захань миниин нүхэр Ивановые абаад үзыт. һая наашаньe пэшэнһээ хахасаха үды хэбэртэйгинэ. Теэд жэл бүри түлеэ буулгуулхань хүндэ боложо байна. Нёдондо арай ёохон гэжэ ондо ороо һэн. Хэһэһэндээ апрель соо танай гортопой бухгалтери ошожо квитанци бэшүүлхэ гэһэниинь, июлиин 1-һээ ерээрэйгты гээ. Июльдэ Хара далай ошожо амарха гэһэн аад, түлеэнһээ боложо болихо гэжэ шиидээд ябана. Юун гэжэ һананат.

— Тэрэтнай зүб гээшэ! Хара далай ошоод, бухэли үбэл түлеэгүй үлэгшэһөөнь Аршаанда «зэрлигээр» һуугаад ерэбэлынь дээрэ ааб даа! гэжэ Панасенко мүрым альгадан энеэбэ. Тиихэдэнь би хороо бусалбашье, бэээ барижа:

— Юундэ иитэрээ түлеэн дуталдана гээшэб? Энэ асуудалаар редакцида хэдэн зуун хүн хандаад байнал,—гэжэ асуубаб.

— Лимиднай дууһашана ха юм. Лимиднай...—гээд тэрэ намда түлеэтэй болохо нэгэ арга зааба.—Та зөөрөө түлеэндэ хэрэгтэй һаа, квартал бүхэнэй түрүүшын һарын нэгэдэхи үдэр эртэлжэ манай контородо ерээрэйгты. Зариман бүри үдэшэһөө оошороо абаад, газаамнай хоногшоньe. Тиибэ яабашье хоёр-гурбан үдэр зогсожо, нэгэ машина түлеэнэй квитанцитай болохо байхат!..

Нүхэр Панасенко намда тон зүб арга зааһан байгаа. Улаан-үдынхиднай эгээл тиигэжэ түлеэ гэртээ бэшүүлдэг байна. Юундэб гэхэдэ, квартал бүхэндэ ажалшадта үгтэхэ түлеэнэй лимидэй бага дээрэһээнь гортопой хоёр склад соохи түлеэн нэгэ недели соо дууһашадаг. Эгээл иимэ ушар апрелиин 1-дэ болоо. Тиихэдэ мянгаад хүн оошорто зогсоо һэн гэжэ гортопойхид бүри һаяхан намда өөһэдөө хэлэбэ.

Иимэ байдал саашадаа тэсэхын аргагүй болоо. Юуб гэхэдэ, июлиин 1-һээ, жэлэй гурбадахи кварталай эхинһээ гортопой конторые, дуулабарида, бүри олон, ганса мянга бэшэ, харин хэдэн мянгаад хүн добтолхоор хүлеэгдэнэ. Тиихэдэнь одоол нүхэр Панасенко тэрьелжэ, Улаан-Үдын үйлсэдэ гараадшье бэээ абаржа шадахагүйл ха. —Энэ «Забайкаллес» комбинадай хүтэлбэрилэгшэд харюусаха ёһотой болохо. Тэдэл түлеэ багаар буулгуулна,—гэжэ нүхэр Панасенко мүн лэ оорынгөө зүгһөө июлиин эхинэй шанга үдэрнүүдтэ тэмсэжэ эхилхээр мэдүүлбэ.

Минии һанахада, нүхэр Панасенко хайран хүсэ шадалаа дэмы тэмсэлдэ зорюулхаяа байна шэнги. Энэ хүнэймнай үргэ аман гээшэ одоол улаан хэлэтэй амитанние урдаа оруулхагүй хурса гэхээр, бэе махабадааршье багжагар, хүлшье хүнгэнтэй, хүнөөшье хөөрэлдэхэдөө үгээ ололсожо ядахагүйл хэбэртэй. Теэд «Забайкаллес» комбинадай лесозаводууд болон комбинадуудай модо отолдог, үйлэдбэрилдэг газарта хэдэ мянган кубометр түлеэн хэбтэнэ. «Тэрэнние хюрөөдэг, абаашаг лэ»,—гэжэ тэндэһээ намда хэлэхэ юм. «Вагонуудта заявка эльгээгээ һаань, дуратайень үгэхэлди!»—гэжэ түмэр замаархин хонходоо. Эдэ бүгэдые эмхидхэхэ ажалда хүсэ шадалаа Панасенко гаргаг лэ.

— Эдэ бүгэдэ минии хэхэ ажал бэшэ!—гэжэ тэрэ хэлэнэ. Теэд гортоп городой хүн зонние түлишөөр хангаха гэһэн зургаан, тэрэнэй директор нүхэр Панасенко ажалыень эмхидхэхэ гэһэн хүн бэшэ юм гү?

Ажалшадай гүйлтаар энэ фельетон бэшэһэн би, Будамшуу, өөрынгөө зүгһөө республикын түсэб табидаг зургаанууд 1968 ондо Улаан-Үдэдэ 63 мянган кубометр түлеэн түлигдэхэ гэһэн түсэбөө дары саг соо нарин нягтаар хаража үзэһэй гэхэ байнаб. Улаан-Үдэ хотын пэшэнүүдтэ 105—108 мянган кубометр түлеэн түлигдэхэ ёһотой юм гэжэ тэдэнэр өөһэдөө редакцидамнай мэдүүлнэ ха юм.

БУДАМШУУ.

ТАДЖИК АРАДАЙ ЁГТО ҮГҮҮЛЭЛНҮҮД[...]

* * *

Нэгэ дуушан столоводо ороод:

— Гайхалтай, баһа үнөөхил хуушан менюгээ дурадхана гү даа! Хашартай гээшэнь,—гэжэ дээрэлхэбэ.

— Тон зүб хэлэнэт. Теэд таашье баһа үни хада дуулаһан дуунуудаа дуулажа ябана бэшэ гүт. Тэдэниинетнай шагнахада бүришье хашартай байдаг,—гэжэ столовые даагша харюусаба.

* * *

Ямаршье шалтагаангүйгөөр суглаа үнгэргэхэ дуратай нэгэ ёһорхуу ноёнһоо нэгэтэ нигэжэ һураба:

— Мүнөөдэр юу үнгэргэхөөр хараалнат?

—Үйлэдбэриин хоёр зүблөө, баяр ёһололой дүрбэн суглаа, тиигээд үшөө нэгэ митинг үнгэргэхэ түсэбтэйбди,—гэжэ хашалгүйхэнөөр ноён харюусаба.

— Үдэр бүхэндэ суглаа үнгэргэжэ байхаа хашарнагүй гүт? Сагаа миил үнгэргэхөө саашадань болиит!

— Энэ асуудал тушаа тусхай суглаан дээрэ хэлсүүжэбди,—гэбэ ноён.

* * *

— Чайна чайхана хоёр хоорондоо ямар илгаатайб?—гэжэ нэгэниинь нүгөөдэһөө һураба.

— Чайна соо хүнүүд хара архи аягаар хүнтэрүүлжэрхинэ бшуу. Чайхана соо хундагаар ууна ха юм,—гэбэ нүгөөдэнь.

* * *

— Эдеэмнай юундэ мылын үнэрөөр анхилнаб,—гэжэ хоолложо һуугшад гайхалдаба.

— Юугээ хэлэнэ гээшэбта? Манай столоводо бүхэли жэлдээ мылэ үзэгдөөгүй байха,—гэжэ официантка харюусаба.

* * *

— Үбгэжөөл, ха[...] гай түб хүрэтэр хэды [...] лохоб?—гэжэ харгын [...] лачна Соведэй гэрые [...] һалдаг үбгэжөөлһөө [...]

— Зургаа һара [...] хол даа.

— Тиимэ холо юм [...]

— Угаа холо байн[...] магаймнай ноёд ау[...] туршада нютагтамна[...] ядашоод ябана ха [...] үбгэжөөл.

* * *

— Ахмед, хубса[...] машина абахамнай гү[...] жэ нэгэтэ һамганиинь[...] хандаба.

— Тиигээ болнаi[...] эжымнай юу хэхэ [...] Ажалгүй байһанһаа [...] ри түргэнөөр хүгшэр[...] —гэбэ үбгэниинь.

БОДОЛГО-ТААБАРИИН ХАРЮУН[...]

Манай газетын апрелиин 14-нэй номерто толилогдоһон Г. С. Базаржаповай бодолго-таабарида олон уншагшад харюу эльгээбэ. Газетыемнай тон анхаралтайгаар үзэжэ, тэндэ толилогдоһон материалнуудые уншажа һонирхохоһоо гадна, тэрээн бүхэнние ойлгохо гэжэ хүсэдэг, бодомжолдог ушар уншагшадай заншал болоһониинь мэдээжэ.

Нүхэр Базаржаповай бодолго-таабарида хори гаран уншагшад харюу эльгээбэ. Тэдэнэй олонхинь зүбөөр тайлбарилаа. Эдэ харюунуудай авторнууд барандаа шахуу газетэ абаһан лэ үдэртөө бодожо тааһан байха юм. Хамагһаа түрүүн Улаан-Үдэ городой уншагша **Чимитовагай** харюу апрелиин 15-най үдэр абтаа. Тиигээд Ивалгаһаа **Д. Г. Раднаев**, Баргажанай аймагай Аргата нютагһаа **Е. Р. Турлакова**, Сэлэнгын аймагай «Эрдэм» колхозһоо **Л. Ц. Раднаева**, Мухар-Шэбэрэй аймагай «Эрдэм» совхозһоо **Д. Нимаевтан**, Түнхэнэй аймагай Саланай совхозһоо **С. Д. Бартаев**, Бэшүүрэй аймагай Бодонгуудай совхозһоо **А. Ешиев**, Яруунын аймагай Шэрэнги тосхонһоо **В. Захарова**, «Победа» колхозһоо **М. Цыренов**, Нисэнгэһээ — **С. Нимбуева**, Захаамнай аймагай түбһөө **Ш. Гонгоров**, Улаан-Үдэ городһоо — **Б-М. Дышинов** болон бусад, мүн Монголой Арадай Республикын Сэлэнгэ аймагһаа **Жамьяндагвын Батомүнхэ** эльгээһэн байна.

Нэгэдэхи бодолго-таабарида харюу эльгээһэн нүхэд бүгэдөөрөө зүбөөр тайлбарилаа. Харин хоёрдохиинь бодоходоо Яруунын М. Цыренов («Победа» колхоз), мүн Шэрэнги тосхоной В. Захарова, Закаменск хотын Ш. Гонгоров — эдэ гурбан бага зэргэ хадуураа, алдуу гаргаа. Үшөө дахяад нэгэ оролдоо һаа зүб болгохол байха. Бусадынь бүгэдэ зүб бодоо.

«Буряад үнэнэй» эдэбхитэй уншагша, бэшэгшэ нүхэр **Бата-Мүнхэ Дышиновэй** эльгээһэн баһа нэгэ үльгэрлэһэн таабари доро толилжо, таажа туршахыетнай нүхэд уншагшадтаа дурадханабди. Тайлбариень баһал удаан болгонгүй редакцида эльгээнэ бэзэт.

«АРЬЯЛАА ХУША»
Арьялаа ногоон хуша

Арбан хоёр һала[...]
Арбан хоёр һала[...]
гэшүү[...]
Мүн торгон оройдо[...]
Гэшүүһэн бүридөө 2[...]
Мүшэр бүридөө 6[...]
борб[...]
Борбоосгой бүридө[...]

Энэ хуша хамта [...] һалаатайб? Хэды [...] Хэды мүшэртэйб? [...] боосгойтойб?

Хуша гээшэмнай юу[...]

Б-М. ДЫШ[...]

Энээниие мэдэжэ абахаар

НОГООН ҮНГЭ — ҺАЙН

Ехэнхи хүн зон ногоон үнгэдэ дуратай байдаг. Ханаяа ногоон үнгөөр будаһан, ногоон абажууртай, столоо ногоон сэмбээр хушаһан хүнүүд аали номгон абари зантай байдаг гэжэ медицинэ үнинэй тодорхойлһон юм.

Гэхэтэй хамта, ногоон үнгэ хүнэй нюдэндэ зөөлэн, һудаһан соохи шуһанай сохилсые жэгдэрүүлдэг, хүдэлмэрилхэ шадабаринние дээшэлүүлдэг байна.

ХЮМҺА ЮУНДЭ АБАНАБ?

Хүнэй гарай хургануудай хюмһан неделидээ дунда зэргээр нэгэ миллиметр ургадаг. Һарадаа хоёрһоо үсөөн бэшэ хюмһаа заабол хайшалха хэрэгтэй. Юуб гэхэдэ, гарай хургануудай хюмһан доро сугларһан даг хирэ соо 380 миллион хүрэтэр тон бишыхан, нюдэндэ харагдахагүй муу хорхойнууд бии болодог юм.

ПРАВДА БУРЯТИИ

Мүнөөдэрэй номерто:

Нэгэдэхи хуудаһанда: «Абынгаа харгыгаар» гэһэн түрүү бэшэг. «Залуушуулда—дунда эрдэм». Хүдөө ажахын шэнжэлэл. ТАСС-ай шухала мэдээсэлнүүд.

Хоёрдохи хуудаһанда: «Баргузинлес» трестһээ А. Митниковэй статья. А. Хабеевагай корреспонденци. АПН-эй материал.

Гурбадахи хуудаһанда: «Сельскэ, поселково Соведүүдэй эрхэ түлөөлэлгэ улам ургэдхэгдөө» гэһэн ТАСС-ай корреспондентын интервью. Редакцида ерэһэн бэшэгүүд. Дэлхэйн һонин.

Дүрбэдэхи хуудаһанда: Субботний огонёк.

Редактор
Ц. Ц. ЦИБ[...]

Манай адрес, телефон[...]

г. УЛАН-УДЭ. ул. Ленина, 35. Телефоны: редак[...] приёмная — 54-93, зам. редактора — 68-08, зам. [...] 62-62, ответ. секретаря — 50-52, зам. ответ. секр[...] отделы: партийной жизни — 60-91, сельского хоз[...] 63-86, пропаганды и агитации — 56-23, промы[...] строительства — 61-35, советского строительства и бы[...] культуры и школ — 60-21, писем и рабсельковров—б[...] формации — 34-05, общественная приёмная — 56-62, [...] бюро — 57-63, фотолаборатория — 33-61.

Гор. Улан-Удэ типография Управления по печати [...] вете Министров БурАССР

Н-02165.

Зак. № [...]